

Příčiny vzájemné netolerance u studentů a její zmírnění pomocí výchovy

Ing. Marek Havelka

Bakalářská práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Ing. Marek HAVELKA

Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství odborných předmětů pro SŠ

Téma práce: Příčiny vzájemné netolerance u dětí a mládeže a její zmírnění pomocí výchovy.

Zásady pro vypracování:

Provedení literární rešerše.

Zpracování teoretické části.

Příprava výzkumné části, stanovení hypotéz.

Zpracování a vyhodnocení výzkumu.

Návrh doporučení.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

JANOŠOVÁ, P. Homosexualita v názorech současné společnosti. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-954-5.

JANIŠ, K., ČÍŽKOVÁ, Š. Slovník frekventovaných pojmů k rodinné a sexuální výchově 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-153-7.

ŠIŠKOVÁ, T. Výchova k toleranci a proti rasismu (multikulturní výchova v praxi). Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-182-2.

ŠLOTĚSOVÁ, K., kolektiv autorů Multi-kulti na školách. Bratislava: Nadácia Milana Šimečku, 2006. ISBN 80-89008-21-6.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jarmila Šťastná

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

14. ledna 2010

Termín odevzdání bakalářské práce:

7. května 2010

Ve Zlíně dne 14. ledna 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 4.5.2010

.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tématem bakalářské práce jsou příčiny vzájemné netolerance u studentů a její zmírnění pomocí výchovy. Teoretická část práce pojednává o potenciálních příčinách netolerance v oblastech sexuální orientace, příslušnosti k rase, náboženského vyznání a dále se podrobněji věnuje problematice netolerance vůči obézním jedincům. Cílem praktické části práce je zjistit příčiny netolerance studentů střední školy vůči obézním.

Klíčová slova: tolerance, sexuální orientace, rasa, náboženství, obezita, student, střední škola

ABSTRACT

This bachelor thesis is about the reasons of intolerance between students and its reduction with help of education. Theoretic part is about the reasons of intolerance because of sexual orientation, race, religion and especially talks about intolerance against overweight people. The object of practical part is detection of the reasons of high school student's intolerance against overweight people.

Keywords: tolerance, sexual orientation, race, religion, obesity, student, secondary school

Děkuji Mgr. Jarmile Šťastné za cenné rady, pomoc při zpracování práce a motivaci do dalšího studia. Děkuji také Ing. Dagmar Havelkové a Mgr. Marku Cvrkalovi za pomoc při provedení dotazníkového šetření na školách. A v neposlední řadě děkuji své manželce za pomoc a psychickou podporu, bez které bych tuto práci nenapsal.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 ZÁKLADNÍ POJMY	13
1.1 TOLERANCE.....	13
1.2 NETOLERANCE	14
1.3 DISKRIMINACE	15
1.4 MLÁDEŽ	17
1.4.1 Student denního studia	17
1.4.2 Adolescent.....	17
1.4.3 Úkoly dospívání	18
2 POTENCIÁLNÍ PŘÍČINY NETOLERANCE U DĚTÍ A MLÁDEŽE	20
2.1 SEXUÁLNÍ ORIENTACE	20
2.1.1 Homosexualita.....	20
2.1.1.1 Výsledky průzkumů vnímání homosexuality veřejností.....	21
2.1.2 Transsexualita	21
2.1.3 Transvestitismus.....	22
2.1.4 Bisexualita.....	22
2.2 RASA.....	23
2.2.1 Xenofobie	24
2.2.2 Rasismus	24
2.3 VÍRA.....	25
2.3.1 Katolická církev	26
2.3.2 Islám	26
2.3.3 Svědkové Jehovovi.....	26
2.4 OBEZITA	27
2.4.1 Výživa a psychický vývoj.....	28
2.4.2 Představy o tělesném schématu, self-koncepce.....	29
2.4.3 Zájmy obézního dítěte	29
2.4.3.1 Vztah k tělesné aktivitě u obézního dítěte	30
2.4.4 Možné důsledky netolerance v oblasti obezity.....	30
2.4.4.1 Mentální výkonnost a školní prospěch	31
2.4.4.2 Vztah vrstevníků a dospělých k obéznímu dítěti	31
2.4.4.3 Agrese, šikana	32
2.4.4.4 Deprese	32
2.5 PORUCHY PŘÍJMU POTRAVY.....	33
II PRAKTICKÁ ČÁST	35
3 VÝZKUM	36
3.1 ETAPY VÝZKUMU	36
3.1.1 Stanovení výzkumného problému.....	36
3.1.1.1 Deskriptivní výzkumný problém	36

3.1.1.2	Relační výzkumný problém	36
3.1.1.3	Kauzální výzkumný problém	37
3.1.2	Informační příprava výzkumu	37
3.1.3	Příprava výzkumných metod	38
3.1.3.1	Dotazník	38
3.1.4	Sběr a zpracování údajů	38
3.1.5	Interpretace údajů	38
3.1.6	Psaní výzkumné zprávy	39
3.1.6.1	Hodnoty výzkumu	39
3.1.6.2	Závěry výzkumu	56
ZÁVĚR	.....	59
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	.....	61
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	.....	63
SEZNAM OBRÁZKŮ	.....	64
SEZNAM PŘÍLOH	.....	65

ÚVOD

Asi každý z nás usiluje o to, aby byl šťastný. Je mnoho cest jak k osobnímu štěstí a spokojenosti dojít. Pro někoho je důležitá kariéra, prožívání pocitu úspěšnosti a společenského uznání, druhý naopak usiluje o pocity vnitřního klidu, vyrovnanosti, uspokojení potřeby pomáhat druhým. Ať už patříme do kterékoliv skupiny, měli bychom na své cestě ke spokojenosti vždy respektovat své okolí. Držet se známého principu: „Svoboda jednoho končí tam, kde začíná svoboda druhého.“

Základem ke splnění našich cílů je nalezení oblasti života, která nás naplňuje. Když už nalezneme činnost, která je našemu srdci blízká, potřebujeme ještě osobnostní vlastnosti, znalosti, dovednosti a dostatek vůle, která nám umožní dojít na cestě k našemu cíli co nejdále.

Ideální stav nastane tehdy, jestliže člověk splní všechny výše uvedené předpoklady a dojde díky nim k osobní spokojenosti.

Co má ale dělat jedinec, který neví, co chce, co si má s životem počít a když už nalezneme zaslíbenou činnost, tak zjistí, že jeho vlastnosti, znalosti a dovednosti na ni nestačí. Nejlepším řešením by bylo zřejmě smíření se se vzniklou situací a vyrovnání se s daným „neúspěchem“ například pomocí nalezení alternativního životního cíle („s nižší náročností“). Toto vyrovnání s životním zklamáním není bohužel obvyklým řešením dané situace. Vždyť zkusme se zamyslet, kdo z nás si dokáže přiznat, že na něco nemá, že to nezvládne a co více, kdo z nás se dokáže s tímto zklamáním sebe sama vyrovnat, aniž by v něm nezůstal nějaký komplex či rána na vlastním sebevědomí. I když už připustíme, že v nás dřímá nějaký ten pocit méněcennosti, nemusí být ještě všem dnům konec. S každou slabostí se dá vyrovnat. Teď ale přichází zásadní otázka, jak toto vyrovnání provedeme. Pokusíme se najít v sobě samém něco jiného, dobrého, pozitivního. Nebo to vezmeme za ten horší konec, kdy přestaneme hledat dobro v sobě, ale začneme hledat u druhých slabosti a chyby, které jdou přeci tak snadno zdůraznit. A když přeci zdůrazníme slabost druhého, tak si možná nevíme někdo slabosti mé.

Smíření se s vlastním já, jehož reálná podoba může být více či méně vzdálená ideální představě o sobě samém, může být velmi náročné. I když může být toto smíření v některých případech až neúnosně těžké, myslím, že nikoho neopravňuje ublížit druhému jen proto, aby se člověk cítil „lépe“, když zdůrazněná slabost druhého zatlačí vlastní slabosti do

ústraní. A proto se ptám: „Proč se stále tolik lidí vydává po této cestě zla, netolerance, ubližování, jen proto aby zakryli své slabosti, neschopnosti, strachy?“.

Je výše uvedená úvaha reálná nebo jsou příčiny netolerance někde jinde? Na tuto otázku se mi snad podaří najít alespoň částečnou odpověď díky této bakalářské práci.

V první části práce se seznámíme se základními pojmy: student, diskriminace, tolerance. Co to tolerance vlastně je? Proč je důležitá? Jakých oblastí se týká? Jaký je vztah tolerance a diskriminace?

V části následující se budeme věnovat hlavním a často diskutovaným potenciálním příčinám netolerance jako jsou sexuální orientace, rasový původ, příslušnost k náboženské skupině.

Poslední kapitola teoretické části práce pojednává o obezitě. Na tuto vlastnost adolescenta jsem se významněji zaměřil z více důvodů. Původ motivace psát o této problematice se skrývá v osobní zkušenosti. Myslím, že díky této zkušenosti mohu lépe vypovědět o tom, jak i tato na první pohled ne příliš významná vlastnost člověka může ovlivnit jeho život, ať už pozitivně nebo negativně.

Doufám, že se mi touto prací podaří čtenářům alespoň trochu přiblížit problematiku obezích a dokázat, že to mohou být lidé, které stojí za to potkat.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁKLADNÍ POJMY

1.1 Tolerance

Bud'te shovívaví k slabosti druhých, ale nikoli ke své. (Paul Brunton)

Stejně smýšlejte, ať vás všechny pojí jedna láska, buďte svorní a jednomyslní. Z pokory ať každý z vás pokládá druhého za lepšího než je sám. (apoštol Filip, Nový zákon) (12)

Schopnost tolerance je schopností ocenit a třeba i podpořit odlišné. Předpokládá především respekt pro právo ostatních lišit se ve svých názorech, zvycích a přesvědčení. Podpora různorodosti v běžném každodenním životě by měla být založena na uvědomění si výhod, které poskytuje soužití lidí různého rasového, etnického, náboženského či kulturního zázemí v téže komunitě. (5)

Milan Machovec v knize „Problém tolerance v dějinách a perspektivě“ popisuje toleranci následovně.

Latinský termín „tolerantia“ (snášlivost – v antickém Římě samozřejmě ještě nikoliv v tom pregnantním smyslu) v tom významu slova, jakého nabyl za mnohastoletých evropských zápasů, značí uvědomělé soužití lidí jednoho světonázorového (náboženského nebo filosofického), resp. politického přesvědčení s lidmi jiného přesvědčení. Nutno zdůraznit, že musí jít opravdu o *soužití*, tj. o spolupráci a o stále myšlenkové i citové vzájemné rozevírání, nikoliv tedy o pouhý život „vedle sebe“, tj. o pouhé respektování jinakosti a současnou ignoraci lidské vzájemnosti. Pokud lidé třeba i po léta pracují vedle sebe bez bolestných konfliktů, ale nerozevírají se vzájemně v hlubinách tužeb a citů, pak nejde o toleranci, ale o lidskou nezralost, resp. o povrchní chytračení několika egoismů vedle sebe, jež perspektivně vede k úplnému odlidštění a zkáze lidské společnosti skrze rozkladnou lhostejnost k čemukoliv. Za druhé nutno zdůraznit, že musí jít opravdu o lidi *přesvědčené*, tj. osobně se identifikující s čímsi společensky závažným, tj. o lidi něco vyznávající a něco milující, o lidi ve smyslu tohoto milovaného osobně činné, případně i ochotné pro to přinést osobní oběti, nikoliv tedy k základním otázkám bytí a smyslu života lhostejné a jen svou požívačností parazitující na dosažených vymoženostech, ať už tak činí z mentální nedozrálosti či mravní korumpovanosti. Tolerantní nemohou být ani infantilové ani paraziti, i když si počínají navenek zdánlivě podobně: ti první z nevyzrálosti vůle, ti druzí

v důsledku své osobní lidské kapitulace, která je vrhla na cesty oportunního chytračení v zájmu epikurejského pohodlí. (11)

Hloubku myšlenky tolerance popisuje Příbáň (1997, s. 65,66): „Toleranci nelze chápat jako výhodnost jistého chování vůči druhým, kterou by bylo možné shrnout do hesla „Co nechceš, aby jiní činili tobě, nečiň sám“. Tento individualistický princip užitku se vyčerpá, protože se ukázalo, že za určitých okolností mohou druhým činit cokoli a oni se proti tomu nemohou nijak bránit. Dokonce mohou z jejich kostí udělat mýdlo a z jejich kůže stínítka ke stolním lampám! Tato zásada vůbec nevyjadřuje biblickou pravdu o člověku, jak by se mohlo na první pohled zdát. Milovat bližního a nepůsobit druhým to, co si sám nepřeje, aby druhí činili mně, totiž ještě nic neznamena. Milovat druhého, který je cizím a dokonce nepřitelem, je opravdovým etickým postojem. Etické je zde založeno v absolutním nároku, kterým se mění samotná vize světa a Božího zájmu v něm projevovaného. Křesťanství změnilo před dvěma tisíci lety svět mimo jiné také tím, že najednou ti nejopovrhovanější, ve společnosti nejponižovanější a „neviditelní“ mohli promluvit a jejich hlas byl vyslyšen.“ (15)

1.2 Netolerance

Praxe intolerance sice obvykle navazuje na různé projevy násilnictví ze starší historie lidstva (ba vlastně již z boje všech proti všem na předlidském stupni evoluce) a částečně se obnovuje (války, mučení, genocida atd.), ale přece není správné považovat (jak činí např. slavný film němé éry *Intolerance*) kdejaký projev násilí a krveprolévání – např. Kýrovo dobytí Babylónu – za „intoleranci“: to by pak intolerantní byl i boj cromagnonců s neandrtálci, ba již boj černých mravenců s hnědými a vůbec Darwinovy zákony. Předlidská příroda neznala tento problém, ba ani dlouhé věky vlastního již vývoje člověka ještě o něm nelze mluvit. Intolerance ve vlastním slova smyslu vzniká až tehdy a tam, kde se již aspoň v základech ukazují i projevy tolerance, tj. kde násilnictví přestává být přírodní samozřejmostí a je problematizováno. Intolerance patří – s Heglem řečeno – již do oblasti „negace negace“, tj. do období, kdy se negativně reaguje na jistý vyzrálý projev popírání násilnictví. Intolerance je tedy typický „protireformační“, resp. „kontrarevoluční“, „antihumánní“, resp. „protipokrokový“, tj. vzniká jako reakce principu v jádře již „předlidského“ (živočišného, animálního, pudového) na rozvíjející se postoje typicky lidské a jen lidské, tj. možné jen u bytostí sebe sama reflektujících, u bytostí mravních. Oproti slepému přírodnímu ná-

silnicví tedy intolerance přes častou brutalitu přece již vlastně probíhá na rovině historicky vyšší, na rovině určené úsilím protivníkoví, tj. pozitivními hodnotami zrajícího humanismu a tolerance. Přestože lidské násilnictví nabývá „bestiálnějších“ forem než násilí ve světě zvířat (tak např. v období inkvizice i ve fašismu), neboť zvířata nezabíjejí samoúčelně ani se sadistickým požitkem a svou oběť vědomě nemučí, intolerance naopak dovede i vymoženosti rozumu zneužívat k násilnictví, přece jsou veškeré snahy intolerance aspoň do jisté míry ovlivněny rovinou dosažených úspěchů tolerančního snažení. Vedle jevů „zvířectějších“ nad sama zvířata, vznikají proto v období intoleranční reakce proti toleranci i fenomény všelijak propletené, dvojznačné, konfúzní. V zápasech intolerance proti toleranci si najednou konkrétní protagonisté podivuhodně vyměňují role, ne jeden bojovník za humanost a pokrok propadne běsnivému fanatismu, naopak zase i ne jeden stoupenec ideologie, resp. instituce programově otevřeně intolerantní a protitoleranční se osobním stylem života chová ušlechtilé, trpělivě, ba světecky. Nelze zapomínat ani na tu skutečnost, že lidské individuuum nikdy není pouhým projevem a produktem svého vlastního „světového názoru“, nýbrž i mnoha jiných vlivů, ba „světový názor“ si nejednou lidé zatížení rozmanitými komplexy volí vlastně spíše jako kompenzaci toho, co jim bytostně chybí. Období intolerance je tedy charakteristické nejen zneužitím výtobytků rozumu a osvěty (práva, soudů, řádu, argumentace, „veřejného zájmu“) proti lidskosti, ale i rozmachu mnoha podobných konfúzních a dvojzajčných akcí i lidských typů. (11)

1.3 Diskriminace

S pojmem netolerance velmi úzce souvisí pojem diskriminace.

Geist ve svém sociologickém slovníku definuje diskriminaci jako:

- proces odlišování, vnímání rozdílů, schopnost vnímat (pozorovat, všímat si) nepatrné rozdíly (srv. diskriminační experiment),
- zvláštní případ sociální diferenciacie, v němž jsou popřeny normativní zásady rovnosti a stejného zacházení se všemi členy sociálního útvaru. Jedná se zejména o neoprávněné rozlišování jedinců, skupin (vrstev, tříd atp.), hodnot apod. na základě jejich příslušnosti k určité sociální (profesní, politické, stratifikační, náboženské atp.) nebo biologické (rasové) kategorii a zvýhodňování jedněch vůči druhým,

Podle Spojených národů (hlavní typy a příčiny diskriminace, 1949) obsahuje diskriminace „chování, spočívající na základech (pozicích) přirozených nebo sociálních kategorií, které nemají vztah ani k individuálním schopnostem nebo zásluhám, ani ke konkrétnímu chování jednotlivce.“ Diskriminace může obsahovat buď vhodné nebo nevhodné zacházení a často slouží jako proces nebo forma sociální kontroly k udržování sociální distance mezi sociálními kategoriemi nebo skupinami. (7)

Diskriminace je znevýhodnění z určitých důvodů (tzv. diskriminační důvody) oproti někomu jinému, tj. odlišné zacházení s jednotlivcem nebo skupinou osob, motivované jejich odlišností. (20)

Jak uvádějí Faltová a Zunt o diskriminaci se tedy jedná, když:

- člověk je znevýhodňován na základě určitých právem zakázaných kritérií,
- znevýhodněný člověk je omezen v určitých právem stanovených oblastech či situacích,
- jednání přináší znevýhodnění nebo určitou újmu vůči jednotlivci nebo skupině osob a znevýhodňuje ho ve srovnání s jinou osobou či skupinou osob. (20)

Lidé mohou být diskriminováni v nejrůznějších oblastech lidské činnosti (práce, služby, bydlení atd.) na základě stanovených kritérií – **diskriminačních důvodů**:

- pohlaví,
- věk,
- zdravotní stav,
- sexuální orientace,
- sociální původ,
- rasový nebo etnický původ (národní původ, příslušnost k etnické menšině),
- náboženství, víra nebo skutečnost, že osoba je bez vyznání,
- národnost a státní občanství.(20)

1.4 Mládež

1.4.1 Student denního studia

Student jedné z forem vzdělávání na středních a vyšších odborných školách (školský zákon připouští ještě večerní, dálkové, distanční a kombinované vzdělávání). Absolvuje výuku organizovanou každý den v pětidenním vyučovacím týdnu v průběhu školního roku a je v přímém osobním kontaktu s vyučujícím. (14)

1.4.2 Adolescent

Adolescence (adolesco – dospívat) je fází postupného vyhraňování a stabilizace řídicích mechanismů subjektu. Podstatné rysy adolescence jako fáze intenzivního „sociálního dozrání“ bývají spatřovány ve dvou vzájemně se doplňujících a ovlivňujících procesech.

Jedny jsou vázány na postupující individualizaci či personalizaci – jako uvědomělou autonomii, přestavbu a upevnění nové osobité struktury cílů, postojů, hodnot a vnějších projevů; druhé se vztahují spíše k problematice socializace a kultivace – tj. vyčleňování do užších i širších společenských vztahů.

Zvláště otázky týkající se vlastního Já, osobního zařazení ve světě i do společnosti nabývají na významu. Probíhá utváření stále komplexnějších východisek sebeřízení (postojů, sebepojetí, zájmů atp.), postupně pak i osobité soustavy integrujících ideálů, hodnot a osobního životního poslání, o které se opírá konkrétní rozhodování a projevy charakteru.

Na jedné straně to neprobíhá v izolaci, ale jde o mezilidské a společenské projevy vycházející ze zkušeností, nabývaných v kontaktech s okolním světem, na druhé straně je to ale také výslednicí jedinečných tendencí, snů a ideálů.

Osobnost je tak organickou jednotou tělesného, psychického a sociálního vrozeného i získaného, s osobní hierarchií a strukturou životní orientace. S ohledem na subjektivně formované a postupně stále realističtější aspekty sebeuvědomování, sebeformování a seberealizační tendence je třeba nahlížet osobnost jako útvar spějící k dosažení odpovědné autonomní seberegulace“ v dynamicky se měnících životních okolnostech. Ostatně ani dospělost není nějaký „stav“, ale „proces“ stálého doladování a restrukturace s ohledem na permanentní vnitřní i vnější změny.

Rozdíly mezi chlapci a dívkami v tempu a průběhu vyspívání se postupně vyrovnávají, i když dívky dosahují vrcholu vývoje průměrně v 19 letech, kdežto hoši až ve 23 letech. Nároky kladené na adolescenty se však již v mnoha případech rovnají nárokům kladeným na dospělé (např. vyšší výkon, cílevědomost, odpovědnost, mravní vyhraněnost aj.). Někteří tyto požadavky splňují dříve, jiní později, jsou však i jedinci, u kterých je jejich naplnění značně posunuto, popř. je sami odkládají (*moratorium roli*). (3)

1.4.3 Úkoly dospívání

Máme čtyři hlavní úkoly dospívání:

- vytvořit si spolehlivou a pozitivní identitu,
- získat nezávislost na dospělých opatrovnících a rodičích,
- najít milované osoby mimo okruh rodiny,
- najít směr profesní kariéry, zajistit si ekonomickou nezávislost a najít místo ve světě. (2)

Tyto čtyři úkoly čekají člověka v pubertě, v období mezi pubertou a dospíváním a v období adolescence. Často nemívají zřetelně vymezený začátek a konec. S některými úkoly se mladí lidé začínají potýkat již v období puberty, ale úplně se s nimi vyrovnají až v období adolescence. Jiné úkoly se vynoří teprve v období mezi pubertou a dospíváním, ale i tyto budou „dokončeny“ v průběhu adolescence.

Některé úkoly mají podobu otázek, s nimiž se setkáváme všichni a které v průběhu života nově definujeme. Například otázku „Kdo vlastně jsem?“ si můžeme položit mnohokrát. Pochopení již zmíněných vývojových úkolů je základem pochopení chování adolescentů.

V současné době se mladí lidé snaží „najít sami sebe“ ve světě, který se mění stále rychleji. Mají před sebou budoucnost, která je z politického, ekonomického, pracovního, duchovního i environmentálního pohledu mnohem nejistější, než byla kdykoli v dějinách lidstva. Události jako zkáza Světového obchodního střediska v New Yorku a další teroristické útoky otřásly celým světem. Je to jen jeden z řady důvodů, které mohou mladé lidi přivést k přesvědčení, že svět je děsivé a nepředvídatelné místo. Mějme na paměti, že dospívající se musí vyrovnat se svými čtyřmi úkoly v neustále se měnícím prostředí. (2)

Čtyři výše uvedené „úkoly dospívání“ jsou mezníky v životě každého člověka. Mezníky jejichž důležitost a náročnost jistě každý uzná. Proto je na místě uvést, že pro tak náročné a určující období lidského života je nezbytné vytvořit ideální podmínky proto, aby se tato životní fáze mohla stát základnou pro spokojený a plnohodnotný život každého z nás. Pod pojmem „ideální podmínky“ se zde skrývá prostředí, kde má mladý člověk možnost plně rozvinout své dosavadní vlastnosti, znalosti a dovednosti a samozřejmě také nabýt nových poznatků, zkušeností apod. Toto prostředí by mělo mít mnoho vlastností a jednou z nich je bez pochyb i tolerance, která umožňuje svobodné vyjádření osobnosti každého bez ohledu na jeho charakteristiky.

2 POTENCIÁLNÍ PŘÍČINY NETOLERANCE U DĚTÍ A MLÁDEŽE

Potenciální příčinou netolerance může být jakákoliv odlišnost adolescenta, která může být z nějakého důvodu negativně přijímána jeho okolím. V této práci se zabýváme netolerancí mládeže – lidí v počáteční fázi života. Člověk navštěvující např. střední školu se nachází na startu své životní dráhy, buduje základy pro svůj další rozvoj, zdokonaluje své dosavadní znalosti a dovednosti, trénuje svoji vůli. Jedná se zkrátka o náročné a velmi důležité životní období, které ovlivňuje celý budoucí život člověka. Právě proto je v zájmu všech, aby tato fáze života mohla proběhnout co nejlépe a student měl možnost dostat se co nejdále. Pokud se ale mladý člověk již v počátcích své seberealizace setká s nezájmem popřípadě útoky svých vrstevníků, jen proto, že se nějakým způsobem liší, může být neblaze ovlivněn rozvoj jeho potenciálu, díky zbytečnému ztížení podmínek jeho vzdělávání a sebezdokonalování.

Následující kapitoly pojednávají o tom, co všechno se může stát důvodem nebo spíše zámkou ke konfliktům.

2.1 Sexuální orientace

2.1.1 Homosexualita

Homosexualitou rozumíme trvalou citovou a erotickou preferenci osob stejného pohlaví. Je to celoživotní, neměnný a nezvolený stav, charakterizovaný tím, že jeho nositel je pohlavně přitahován a vzrušován převážně a výlučně osobami stejného pohlaví. (1)

Janiš a Čížková definují homosexualitu jako soubor vlastností a jevů vyplývajících z fyzického a psychického vztahu k jedinci stejného pohlaví. Jedná se o poruchu sexuální orientace, a to na osoby stejného pohlaví. Jedná se o celoživotní orientaci, která není dědičná a jako takovou nelze ani homosexualitu léčit. (8)

Na definici Janiše a Čížkové mě překvapil výraz „porucha“ sexuální orientace, kdy tento výraz staví homosexuály do znevýhodněné pozice i přesto, že dle mého názoru sexuální orientace sama o sobě neovlivňuje kvalitu života jedince. To, že se menšinově orientovaný jedinec dostane do nepříjemných situací, je spíše problémem jeho okolí než jeho vrozené sexuální orientace.

Ve školním prostředí na sebe mohou homosexuální spolužáci upoutat „nechtěnou“ pozornost například svým verbálním projevem (zabarvení hlasu), gesty (vyšší míra afektu), stylem oblékání (extravagance, barvy), svými netypickými zájmy, partnerským životem.

Negativní postoj k homosexuálům zauímají také některé církve, z důvodu narušení jejich konceptu klasické rodiny.

2.1.1.1 Výsledky průzkumů vnímání homosexuality veřejností

Výsledky průzkumů provedených v posledních letech, které se zaměřovaly na zjišťování postojů naší společnosti vůči homosexualitě a jejím projevům, svědčí o tom, že současné postavení gay-minority se oproti minulým letem výrazně zlepšilo. Situace ve větších městech naší země, především v Praze, začíná být srovnatelná se situací ve státech, v nichž byly demokratické principy prosazovány mnohem dříve než u nás. Uspokojivým se jeví především dnešní trend, který směřuje jednoznačně k větší informovanosti a k většímu důrazu na individualitu, jedinečnost a svobodu každého jedince i v případě odlišného sexuálního prožívání a chování. (9)

2.1.2 Transsexualita

Od homosexuality se mimo jiné liší negativním vztahem k vlastnímu tělu. Většinou touží po tom, aby se co nejvíce podobali opačnému pohlaví, upřednostňují pro něj typické záliby (často se tak nechávají oslovovat) a v dospělosti v mnoha případech usilují o hormonální léčbu a o chirurgickou změnu pohlaví. (1)

Změna v sexuální identifikaci, kdy se jedinec psychicky ztotožňuje s příslušníkem opačného pohlaví. Transsexuální žena touží být mužem a naopak, muž touží být ženou. Hlavní snahou transsexuálů je změna pohlaví prostřednictvím operace, které předchází složité psychologické vyšetření a následně zdlouhavá hormonální léčba. Po operativní změně pohlaví již transsexuál není schopen zplodit a porodit dítě. (8)

Transsexuál již před podstoupením hormonální a chirurgické léčby, může usilovat o přiblížení se opačnému pohlaví pomocí úpravy zevnějšku (účes, oblečení). Tyto změny jsou pozorovatelné na první pohled a přirozeně vyvolávají ohlas, který nemusí být vždy jen kladný. Díky změně pohlaví může transsexuál získat svoji vytouženou identitu. Tato nová identita je nová jak pro transsexuála, tak pro jeho okolí, jehož reakce mohou být jak pozitivní

tak negativní. Náročné je zřejmě i období mezi začátkem léčby a jejím dokončením, kdy prožívá transsexuál změnu identity a musí projít obdobím vyrovnání se s touto změnou.

2.1.3 Transvestitismus

Transvestitismus je touha podobat se něčím příslušníkům opačného pohlaví a projevuje se většinou odíváním mužů do dámských šatů. Obvykle nebývá spojeno se sexuálním vzrušením. Pokud má převlékání sexuální motiv, jedná se o „fetišistický transvestitismus“. (1)

Sexuální deviace v objektu, částečná porucha pohlavního sebeuvědomění člověka. Takový jedinec má např. potřebu oblékat si šaty opačného pohlaví, jednat v ženské roli. Transvestité muži jsou vzrušeni v ženském oblečení, nemají však potřebu být ženou. Nejedná se o úchytku, která by bránila partnerství, neboť jedinec je orientován heterosexuálně. Touto poruchou trpí převážně muži. Odborníci dosud nevědí, kdy daná porucha v průběhu lidského vývoje vzniká. Podle četných výzkumů se dá usuzovat na příčinu, která má vrozený původ, např. v průběhu nitroděložního života nebo v raném dětství. (8)

Projevy vůči svému okolí se odehrávají většinou v rámci klubu, ve kterých se transvestité scházejí. A tam je jim prostředí většinou nakloněno.

2.1.4 Bisexualita

Někteří lidé mohou být zaskočení zjištěním, že jsou eroticky přitahováni oběma pohlavími. Při takovémto zjištění mohou popřít to, co je pro ně nepřijatelné, třebaže za cenu ztráty části svého autentického já, anebo se mohou snažit porozumět svým možnostem. Bisexualita je určitou prostřední variantou mezi homosexuální a heterosexuální identifikací. (1)

Sexuální orientace na jedince opačného i jedince stejného pohlaví, přičemž s oběma je jedinec schopen prožít přibližně shodnou erotickou aktivitu. Odborníci odlišují ještě pravé bisexuály od tzv. nepravých (dočasných) bisexuálů, kteří se orientují zpravidla na jedince stejného pohlaví v případě omezeného výběru (např. muži v době základní vojenské služby, ve výkonu trestu, dospívající děti ve výchovných ústavech apod.). (8)

Vymezení komunity bisexuálů je poměrně složitou záležitostí. Určitá skupina lidí tvrdí, že bisexuálové jen experimentují. Druzí zase tvrdí, že bisexuál je jen člověk, který se snaží na jednu stranu vyrovnat se svoji homosexuální orientací a na druhé straně nechce riskovat

svůj společenský status, který může být díky kombinaci netolerance okolí a menšinové sexuální orientace ohrožen.

Pokud bych měl možnost vžít se do situace bisexuála za předpokladu, že jeho orientace na obě pohlaví vychází z jeho nitra, má situace by rozhodně nebyla jednoduchá už tím, že bych nikam nepatřil. Ocítl bych se někde na pomezí heterosexuálního a homosexuálního světa, kde bych cítil možnost stát se součástí obou těchto světů a zároveň bych cítil, že plně nemohu žít ani v jednom.

Na závěr této kapitoly bych rád připomněl, že sexuální orientace je vrozenou dispozicí, která byla člověku dána a s kterou se musí naučit žít. Sexuální orientace vzbuzuje určité chování jedince, který tímto působí na své okolí. Toto působení může být samozřejmě přijímáno různými způsoby – může dojít k souladu nebo naopak ke konfliktu. Další charakteristikou, kterou se můžou od sebe dva lidé lišit, je jejich rasa. Rasa nepůsobí přímo na vzorec chování a tím by teoreticky neměla ovlivnit mezilidské vztahy. Otázka zní: “Proč je právě rasová příslušnost zdrojem tolika konfliktů, diskriminací, nenávisti?”.

2.2 Rasa

Jak uvádí Šlotésová, svět, v které žijeme, stát, kterého jsme občany, škola, v které se učíme, nebo v ní vyučujeme, rodiny, z kterých pocházíme – to všechno se nachází v určitém prostoru a ten je vždy i konkrétním kulturním, politickým a sociálním kontextem našeho života. V něm se stáváme individualitami, učíme se, jak vycházet s ostatními, socializujeme se. Učitelé a učitelky svými postoji, stylem práce a komunikace s žáky významně ovlivňují budoucnost společnosti, způsob, do jaké míry se budeme schopni nejen respektovat jako etnicky, sociálně či nábožensky odlišní lidé, ale také jak dokážeme oceňovat svoji odlišnost. (17)

Rasa je neutrální antropologický termín, vztahující se k druhové diferenciaci lidských plemen. Jde o souhrn společných dědičných rysů, jimiž se vyznačuje jistá skupina daného druhu lidí.

V souvislosti s příslušností k různým rasám se můžeme setkat se dvěma pojmy a to xenofobie a rasismus. (16)

2.2.1 Xenofobie

Slovo xenofobie pochází z řeckého slova *xénos* (příchozí) a *fóbos* (bázeň, úzkost). Vyjadřuje strach z toho, kdo přichází z ciziny, z něčeho cizího, co stojí mimo vlastní sociální útvar. Je spojena se silným heterostereotypem (způsob posuzování jiných na základě tradice své etnické či národnostní skupiny) a tím i autostereotypem (způsob posuzování své vlastní etnické či národnostní skupiny). Xenofobie je základem různých nenávistných ideologií, jako je rasismus, šovinismus, nacionalismus, fašismus apod. Je také nejníže položenou základnou problémů minorit a jejich napětí vůči většinové společnosti, pramení z ní pronásledování cizinců a stojí v pozadí vytváření segregovaných území. (16)

Každý z nás měl v životě určitě někdy strach. Je to přirozený pocit, který nám svým způsobem pomáhá přežít. Myslím, že strach z neznámých kultur můžou rozptýlit relevantní informace o těchto kulturách. A záleží jen na našem zájmu a vůli poznávat tyto kultury a naučit se nejen vedle nich ale také s nimi žít.

2.2.2 Rasismus

Rasismus je ideologie, která představuje soubor koncepcí vycházejících ze strachu z cizího (xenofobie) a tvořící jeho ideologickou nadstavbu. Předpokládá fyzickou a duševní nerovnost lidských plemen (ras) a rozhodující vliv rasových odlišností na dějiny a kulturu lidstva. Rasové teorie jsou podloženy představou, že lidstvo bylo původně rozděleno na nižší a vyšší rasy. (16)

Rasismus na mě působí jako ideologie, ke které se člověk přikloní až v případě, že při hledání sama sebe selže. Člověk, kterému se nepodaří najít dostatek vlastním znalostí, dovedností, vůle. Což jsou vlastnosti, které ho mohou korektně posunout blíže k jeho životním cílům. Takový člověk po té dostane nápad, že jedna vlastnost, na které se dá vybudovat osobní spokojenost, mu ještě zůstala a tou je právě rasa, ke které patří. A aby se díky této vlastnosti dostal společensky výše, je pochopitelně potřeba tuto vlastnost vyzdvihnout. Vyzdvihnout ji na úkor druhých – v tomto případě příslušníků jiných ras.

V souvislosti s rasismem v České republice mě jako první na mysl vyvstane pojem „romská otázka“. Tato asociace dle mého současného názoru není přesná. Často jsem přemýšlel, zda konflikty s Romy vznikají u nás právě na základě příslušnosti k rase nebo je jejich původ spíše sociálního charakteru, kdy se Romové více či méně odlišují svým způsobem ži-

vota. V současnosti se přikláním spíše k názoru, že zdrojem konfliktů s Romy je otázka nesouladu v sociální oblasti.

Národnostních menšin je v České republice samozřejmě mnoho. Případná nedůvěra či obavy ze spoluobčanů pocházejících z cizích zemí dle mého názoru vychází z neznalosti jejich kultur, zvyků, způsobu života a z předsudků, které vznikají na základě nepřesných a útržkovitých informací z medií.

V současnosti je v běhu několik programů zaměřených na integraci cizinců (Charita - multikulturní centra, projekty podpořené MŠMT ČR, MOST pro lidská práva, atd.). V poslední době mě zaujal projekt, kdy příslušníci národnostních menšin čtou dětem na základních školách pohádky své vlasti a po čtení následuje povídání a otázky týkající se dané země a její kultury. Určitě je to jedna z cest, jak seznámit děti s jinými kulturami a předejít tak mnoha nedorozuměním.

2.3 Víra

Podle posledního sčítání lidu z roku 2001 je většina populace (59%) bez vyznání. Nejpočetnější je církev římskokatolická (26,8%) následují Československá církev evangelická (1,15%) a Církev československá husitská (0,97%). Počet vyznavačů judaismu či islámu je nepatrný. (19)

Co se týká náboženské otázky, tak bych si dovilil na tomto místě oddělit život věřících různých církví na život uvnitř společenství věřících a na život vně věřící komunity, kdy věřící dochází do běžného styku s širokou veřejností. Pro účel této práce bude důležité zejména setkávání věřících spolu s nevěřícími popřípadě vzájemné setkávání věřících příslušníků jiných církví (náboženských společenství), kde je větší pravděpodobnost vzniku otázek, pocitů odlišnosti, v krajním případě konfliktů.

Na následujících řádcích jsou bodově popsána témata odlišnosti příslušníků různých církví a náboženských společností vzhledem ke většinové společnosti (ve výčtu jsou uvedeny i církve, které u nás nemají významné zastoupení co do počtu, ale dle mého názoru i přesto mají sílu vyvolat jistou společenskou diskuzi).

2.3.1 Katolická církev

- úcta k životu – postoj k antikoncepci, potratům,
- postoj k homosexualitě,
- život podle desatera (některá přikázání jsou vzdálená dnešním „trendům“ vývoje společnosti).

2.3.2 Islám

- výstavba mešit,
- tradiční oděv,
- vztah k ženám.

2.3.3 Svědkové Jehovovi

- evangelizační a publikační aktivity (distribuce časopisu „Strážná věž“ na ulicích, návštěvy domácností),
- neúčast na politickém životě, v armádě (odmítání zbraní), neuznávání státu,
- odmítání krevních transfuzí.

I když od sametové revoluce uplynulo již přes dvacet let, přístup občanů ČR k náboženské otázce je dle mého názoru stále ovlivněn čtyřicetiletým působením komunistického režimu, který nebyl jakýmkoliv projevům náboženského smýšlení nakloněn. Těsně po revoluci sice zažilo náboženství „boom“, když se svým způsobem „svezlo“ na vlně: „všechno co je proti komunismu je dobré“. Dnes je situace poněkud složitější, církve lze chápat jako organizace šířící dobro (charitativní činnost, misijní činnost, atd.), na druhé straně se objevují skandály (zneužívání dětí kněžími), dobrému jménu církví nepomáhají ne vždy přesné informace v médiích o vyjednávání o církevním majetku, o postoji k homosexuálům apod..

Ve školách může mít věřící žák při praktikování církevních pravidel poněkud ztíženou situaci, jelikož ne všechny součásti náboženského života jdou v souladu s dnešními trendy (postoj k homosexuálům, antikoncepci, předmanželskému sexu, atd.). Některé náboženské společnosti vykonávají misijní činnost i v rámci svého nejbližšího okolí (evangelizační návštěvy Svědků Jehovových), což také nemusí být vždy přijímáno pozitivně.

Ve svém výčtu náboženství jsem uvedl i Islám, což může působit vzhledem k prostředí v České republice poněkud vzdáleně. Je pravda, že v Čechách není mnoho příležitostí setkat se přímo s muslimským způsobem života. Na druhou stranu si myslím, že Islám je v dnešní době tak výrazným náboženstvím, že nepřímo ovlivňuje lidi na celém světě. Tento model je velmi zjednodušující, protože spojovat Islám jako náboženství s islámskými radikály (právě ti nejvíce způsobují zvýšenou pozornost vůči muslimskému světu) je poněkud zavádějící.

Myslím, že muslimský svět zatím přímo příliš nezasahuje do života většiny Čechů, přesto ale má sílu vyvolat mnoho diskuzí. A to diskuzí, které vznikají na základě odlišnosti chápání světa na jedné straně v křesťanském kontextu a na druhé straně z pohledu muslimů.

Výše uvedený výčet potenciálních příčin netolerance samozřejmě není vyčerpávající. Existuje řada dalších důvodů, které mohou člověka učinit odlišným.

Již zmíněné příčiny netolerance jsou v současnosti tématem „číslo jedna“ a je jim věnována velká pozornost. Adolescenta však mohou do nepříjemných situací, které negativně ovlivní jeho vývoj, psychický stav, popřípadě jeho studijní výsledky či vztah s vrstevníky, dostat i mnohem na první pohled banálnější odlišnosti jako je např. obezita. A právě tomuto tématům se chci podrobněji věnovat v následujících kapitolách.

2.4 Obezita

Globální rozšíření obezity se za poslední léta zvýšilo nejen u dospělých, ale také u mládeže. Obezita se tak vyskytuje ve stále dřívějším růstovém období, např. již v předškolním věku. Toto platí jak pro industriálně vyspělé země, tak v poslední době i pro země tzv. třetího světa, ve kterých se – alespoň pro určité sociální vrstvy – rychle změnily a stále mění ekonomické a sociální podmínky.

Příčiny obezity jsou proto v centru zájmu. Mnoho mezinárodních výzkumů si v současnosti klade otázku, co a v jaké míře má vliv na obezitu dětí a mládeže. Dosavadní výsledky ukazují vysoké procento obézních dětí (v USA až 30%), které mohou být často vystavovány nepříznivému přijetí svých spolužáků a společnosti jako takové. (13)

Tato práce pojednává o toleranci dětí a mládeže, proto si dovoluji pohlížet na problematiku obezity pouze z úhlu pohledu sociálního a psychologického, čímž v žádném případě nepodceňuji význam dalších aspektů dané problematiky (např. obezita z pohledu zdraví).

2.4.1 Výživa a psychický vývoj

Mezi nejdůležitější psychologické formativní vývojové činitele patří od samého počátku rodina, následují vlivy blízkého a později vzdálenějšího okolí, vrstevníků, školy a kulturního prostředí společnosti, do níž se dítě postupně začleňuje. Stále více nabývají na významu vlivy sdělovacích prostředků, četby, poznatků získaných nejrůznějšími cestami, vlastních a zprostředkovaných zkušeností. Dítě není jen pasivním příjemcem živin a vnějších podnětů, ale je aktivním činitelem v komplexu interakcí s prostředím.

Výživa zasahuje do maturačního procesu, do potravního a jídelního chování, postojů k jídlu, ale i do vztahů ke společnosti a k sobě. Pro vývoj osobnosti je důležité uvědomování si a prožívání vlastního těla, pocitů zdraví a pohody (well-being), rozvoj zájmů, intelekt, fyzická a psychická výkonnost. To vše se stává součástí života jedince, spoluvytváří jeho osobnost.

Dětství, preadolescence a adolescence představují určitá kritická, zlomová období z hlediska vytváření dlouhodobých vzorců chování, jednání a celkového životního stylu. Obezita může ovlivňovat kvalitu života dětí stejně jako některá závažná somatická onemocnění.

Jak starší, tak recentní výzkumy ukázaly **zhoršené pocity psychického zdraví** u školních dětí a adolescentů s nadváhou. Stigmatizující dopad nadváhy se však projevuje již u dětí předškolního věku; jakmile se dostávají do kontaktu s vrstevníky, jsou podrobovány hodnocení ze strany chlapců i dívek. Z toho vyplývá, že při všech úvahách a manifestacích, trvání a dlouhodobých důsledcích obezity, o její prevenci a terapii je třeba věnovat zvýšenou pozornost ontogenetickým faktorům, prvním symptomům, jež předcházejí klinickým projevům obezity s mnohými zdravotními problémy. Sledování **vztahu k jídlu, potravního a jídelního chování** dává určitý základ pohledu na osobnost obézního dítěte. Z psychologických proměnných, jež mohou navodit poruchy chování, je důležité utváření vztahu ke svému tělu a hodnocení vlastních tělesných rozměrů. Pozornost zasluhuje prožívání a jeho poruchy, kognitivní schopnosti, fyzická a psychická výkonnost, vztahy k vnějšímu prostředí. To vše je třeba vidět v kontextu života rodiny a sociálního prostředí.

(13)

2.4.2 Představy o tělesném schématu, self-koncepce

Během raného dětství se vytváří koncepce tělesného schématu a self-koncepce v závislosti na tom, jak se dítě seznamuje s vlastním tělem, jak rozpoznává jeho části a funkce. Postupně je schopno říci o sobě „já myslím, že jsem chytrá (hezká, tlustá ...)“, tedy zaujmout funkci hodnotitele. V předškolním věku jsou děti schopny vnímat a hodnotit vlastní tělesné proporce, rozměry svých vrstevníků i dospělých, dovedou rozlišit figury (modely) lišící se v tělesných proporcích. Po třetím roce života už diferencují mezi štíhlou a otlou figurou, i když ještě nejsou schopny přesně verbalizovat tyto rozdíly a často zaměňují výraz „tlustá“ za „velká“ a výraz „hubená“ za „malá“ nebo „slabá“. Avšak již po čtvrtém roce věku se v jejich slovníku objevuje slovo „tlustá“ a používají je často jako součást nelichotivých charakteristik vrstevníků stejného či opačného pohlaví.

Většina studií dospěla k závěru, že **obézní děti a adolescenti mají horší představu o svém tělesném schématu a nižší hodnocení** ve srovnání s dětmi normální hmotnosti. Horší hodnocení vlastních proporcí ve srovnání s dívkami normální hmotnosti lze pozorovat již u pětiletých obézních děvčat, typické je pro adolescenty s nadváhou. Poruchy tělesného schématu u školních dětí byly zkoumány spíše ve vztahu k mentální anorexii, protože nejen obézní, ale i dívky s normální hmotností mohou mít strach z obezity s jejími negativními sociálními důsledky. **Nespokojenost s vlastními proporcemi** je častější u dívek než u chlapců. Hoši mají tendenci spíše klást rovnítko mezi hmotností a fyzickou silou, což vede k pozitivnímu vztahu k nadváze u mužského pohlaví (avšak k otlým dívkám jsou hoši kritičtí). (13)

2.4.3 Zájmy obézního dítěte

Přes zvyšující se zájem o problémy obézních dětí a adolescentů stále chybí komplexní pohled na strukturu jejich osobnosti. Hlubší pochopení prožívání a vlastností, které nejsou okolí na první pohled přístupné, by mohlo pomoci jak v prevenci, tak terapii poruch chování, jež mohou doprovázet nadváhu a dlouhodobě stigmatizovat tyto jedince. Mezi otevřené otázky patří mimo jiné oblast zájmů. Výzkumy se obvykle koncentrují na zájem obézního dítěte o tělesné proporce, u větších dětí a adolescentů na okruhy problémů souvisejících s redukcí tělesné hmotnosti. Tím se však zdaleka nevyčerpá rozsah možných zájmů a aktivit obézních dětí ve srovnání se zájmovými činnostmi dětí s normální hmotností.

Porovnání předškolních dětí s nízkou nebo vyšší hmotností ukázalo, že se již v tomto období začínají projevovat jisté **rozdílné tendence ve struktuře i rozsahu zájmů**. Děti s nadváhou dávají přednost stolním hrám, některým manuálním činnostem, jako je modelování nebo hra se stavebnicemi, tedy činnostem vyžadujícím menší tělesnou zátěž. Preferují také hry či procházky za asistence dospělého více než děti s nižší hmotností. Je zajímavé, že se u menších dětí ještě neprojevují signifikantní rozdíly v zájmech o různé sporty a cvičení (s výjimkou baletu), což naznačuje, že ještě nemají negativní vztah k fyzické aktivitě. Redukce jejich spontánní pohybové aktivity, projevující se během dospívání a v pozdějším životě, je patrně důsledkem působení prostředí, negativních postojů vrstevníků a vlastního ostychu, ne a priori daného **negativního vztahu k tělesné aktivitě**.

Některé nálezy svědčí o tom, že poruchy příjmu potravy jsou pouze jednou z komponent globálních změn v psychologické organizaci osobnosti obézního dítěte. Některé zkušenosti s kresbou těchto dětí vypovídají o jejich úzkostech, problémech v životě rodiny, vztazích k okolí apod. (13)

2.4.3.1 Vztah k tělesné aktivitě u obézního dítěte

Řada výzkumů mnohá empirická pozorování ukazují na vztahy mezi tělesnou aktivitou a obezitou. **Negativní korelace hmotnosti, BMI a úrovně tělesné aktivity** dětí se zdá nepochybná. Všeobecně převládá názor, že obézní školní děti a dospívající mají menší zájem o fyzickou aktivitu. Jejich **nízká sebedůvěra** a negativní vztah k tělesným proporcím vedou k tomu, že mají menší chuť angažovat se ve sportu a tělesných aktivitách. Přidává se i ostych a anticipace výsměchu ze strany vrstevníků a učitelů, takže omezují stále více svoji fyzickou aktivitu. To dále přispívá ke zvyšování jejich pozitivní energetické bilance.

Pro zvýšení zájmu o fyzickou aktivitu je důležité nejen vytvářet podmínky pro jejich realizování, ale podporovat a pomáhat upevňovat **pozitivní vztah dětí k pohybové aktivitě**. Vzorce aktivity, jež se formují v dětství, setrvávají i v adolescenci a tyto vzorce se pak přenášejí do dospělého věku.(13)

2.4.4 Možné důsledky netolerance v oblasti obezity

Reakce okolí obézního adolescenta s sebou mohou přinášet mnoho nepříjemností.

2.4.4.1 *Mentální výkonnost a školní prospěch*

Podle zahraničních statistik má nadváha dítěte negativní vliv na školní prospěch a nepříznivě ovlivňuje přijetí na vysokou školu. I velice recentní studie ukazují vcelku konzistentně na vztah mezi obezitou a **zhoršeným výkonem ve škole**. Obézní děti a adolescenti mívají více **absencí** ve škole ve srovnání s celkovou populací studentů. Tyto nálezy je třeba brát s určitou rezervou, protože nevypovídají o příčinách absentování. Může to být nechuť participovat na hodinách tělesné výchovy, strach ze **šikany**, ale také důsledek častějších somatických chorob aj. Problémem je i objektivita učitelů při posuzování mentální úrovně obézních dětí. Není jisté, do jaké míry se na hodnocení vyjádřeném známkami podílí vědomý i nevědomý odpor vůči neatraktivním či méně oblíbeným dětem. Nicméně mnozí autoři naznačují, že u některých obézních dětí může být retardován vývoj kognitivních procesů. Mohou se na něm podepsat i nesprávné výchovné metody rodičů, časté je nižší vzdělání matky i otce, jež se může projevit v neschopnosti zajistit potřebnou stimulaci, podněty pro rozvoj poznávacích funkcí. Je třeba vzít v úvahu celkovou strukturu osobnosti dítěte, jeho motivaci k učení, úroveň volných procesů, schopnost překonávat překážky a další faktory. (13)

2.4.4.2 *Vztah vrstevníků a dospělých k obéznímu dítěti*

Vztah dítěte k vlastním tělesným rozměrům je složitý a reflektuje jeho mentální, emoční a kognitivní vývoj. Malé dítě vyrůstající v uspokojivém rodinném prostředí, kde rodiče nevěnují větší pozornost jeho hmotnosti, bývá se sebou obvykle spokojeno, nehodnotí se kriticky, dokud není konfrontováno s hodnotícím postojem okolí a není nuceno porovnávat svůj vzhled s jinými dětmi nebo vzory. Obtíže nastávají ve věku, kdy dítě přichází do kontaktu s vrstevníky a kdy by měl u něho postupovat normální proces socializace. V oblasti sociálních vztahů mají obézní děti a adolescenti mnoho problémů. Fyzický zjev, tělesné proporce, jež neodpovídají normám a představám společnosti, se projevují ve vztahu k jedinci, jenž vybočuje z rámce norem. Jsou to hlavně názory často zastávané vrstevníky, podle nichž je otlilé dítě hloupé, nezajímavé, je nestřídmé v jídle v důsledku slabé vůle atd. Otlilé děti bývají předmětem **škádlení a posměchu**, jenž může mít tragické důsledky. Studie provedená na univerzitě v Minnesotě, USA, ukázala, že 26% obézních adolescentů, jimž se vysmívali ve škole a doma, uvažovalo o sebevraždě a v 9% dokonce došlo k **pokusy ukončit svůj život**. (13)

Obézní děti patří k **méně oblíbeným** mezi vrstevníky. Jsou méně často zapojovány do společných her a zájmových činností. Přejímají posléze názory ostatních o sobě, což může vyvolávat či prohlubovat **pocity méněcennosti**. Tyto děti jsou citlivé na myšlenkové a vztahové stereotypy, jež je ovlivňují natolik, že se následně chovají tak, že tyto stereotypy jen podporují. Tím se vyřazují ze hry, společných aktivit; strach ze zesměšňování vede k tomu, že se uzavírají a vylučují ze skupiny kamarádů stejného i opačného pohlaví.

K problémům v sociálních vztazích obézních dětí přispívají často učitelé tělesné výchovy. Otlé dítě je nemotorné, nestačí ostatním dětem, vyžaduje větší podporu a dozor učitele i při provádění málo náročných gymnastických cviků nebo sportovních aktivit. Učitelé často nedovedou tyto děti povzbudit a motivovat k fyzické aktivitě, svým chováním a postoji děti od tělocviku a sportů spíše odrazují. (13)

2.4.4.3 *Agrese, šikana*

Násilné chování dětí vůči druhým může mít mnoho podob. V současné době se stává problémem **šikana** jako převládající forma agresivity ve škole a dětských kolektivech. Může být **fyzická** (bití, týrání), verbální (nadávky, urážky, vulgární přezdívky), **vztahová** (pomluvy, lži), **sexuální obtěžování**. Empirická pozorování i výzkumné studie svědčí o vztahu mezi stupněm nadváhy a předmětem násilí ze strany vrstevníků, pre i adolescentů. Ukazuje se však, že obézní děti mohou být jak předmětem, tak **iniciátorem šikany**. Formy násilí jsou výsledkem více proměnných, například pohlaví, věku a patrně i rasových či etnických důvodů. (13)

2.4.4.4 *Deprese*

U obézních dětí a dospívajících (hlavně u dívek) dochází k různým poruchám chování. Klinické studie i zkušenosti učitelů svědčí o tom, že mezi obézními dětmi se vyskytuje **více problémů chování**, i když nejsou blíže specifikovány. U menšího souboru obézních dětí školního věku zjistila Kňourková zvýšené skóre neurotičnosti ve srovnání s normami pro daný věk. V Eysenkově osobnostním dotazníku pro děti byly poněkud zvýšené hodnoty lži-skóre.

Mezi nejčastější uváděné psychické problémy patří **deprese**. Podle statistik uveřejněných v americkém časopise *Pediatrics* z ledna 2000 přibližně 750 000 teenagerů v USA trpí depresemi. Goodman a Whitaker upozornili na vztah mezi poruchami chování u dětí či ado-

lescentů a obezitou, jež se projevila až o rok později. Extrémní problémy chování v dětském věku mohou být poměrně dobrým indikátorem rizika pozdější nadváhy. To nastolilo otázku, jsou-li projevy deprese příčinou, doprovodem nebo důsledkem obezity a existuje-li skutečně kauzální souvislost mezi dětskou obezitou a depresí. Lumen et al. Provedl longitudinální sledování chování a hmotnosti dětí. Použil data získaná dva roky před projevem nadváhy. Ve zkoumaném souboru neměla většina dětí s nadváhou poruchy chování, ale pokud se u nich psychické obtíže skutečně vyskytly, indikovaly riziko pozdější obezity.

Deprese může být výsledkem negativního hodnocení vlastních tělesných rozměrů. Obézní děti se často trápí pro svoji nadměrnou hmotnost. Dívky s nadváhou, jež mají špatný vztah ke svým tělesným rozměrům, ve snaze o zlepšení proporcí mohou zavádět různé dietní praktiky a omezovat se v jídle. V současné době nejenom školní děti a adolescenti, ale již i předškolní dívky se snaží o redukci hmotnosti.

Jak obézní chlapci, tak dívky více trpí pocity osamělosti, smutkem, nervozitou. Tyto děti však také častěji **kouří** a **konzumují alkohol** ve srovnání s obézními dětmi, které však mají normální sebehodnocení. (13)

2.5 Poruchy příjmu potravy

Touha po dokonalé postavě může vyústit až do provádění sebepoškozujících aktivit, které mají za následek vznik poruch příjmu potravy. Nejznámější poruchy tohoto druhu jsou mentální anorexie a mentální bulimie.

Poruchy příjmu potravy jsou jedním z nejčastějších, a pro svůj chronický průběh, závažné somatické, psychické a sociální důsledky, i jedním z nejzávažnějších onemocnění dospívajících dívek a mladých žen. Působí dlouhodobé obtíže nejen postiženým, ale i jejich sociálnímu okolí. Některé příznaky mentální anorexie je možné pozorovat až u 6% dívek na konci puberty. Později naopak přibývá těch, kterým se nedaří přizpůsobit se sníženému energetickému příjmu a začnou se přejídat. Strachem z tloušťky, nespokojeností se svým tělem, nevhodnými jídelními návyky a způsoby jak „kontrolovat“ tělesnou hmotnost dnes trpí mnoho dospělých žen i mužů.(10)

Mentální anorexie je porucha charakterizovaná zejména úmyslným snižováním tělesné hmotnosti. Termín „anorexie“ však může být v mnoha případech zavádějící, protože ne-

chutenství nebo oslabení chuti k jídlu je spíše až sekundárním důsledkem dlouhodobého hladovění, který se nemusí vyskytovat u všech nemocných. U některých pacientů je omezení se v jídle naopak doprovázeno zvýšeným zájmem o jídlo (myslí na něj, sbírají recepty, rádi vaří apod.) a někdy i zvýšenou nebo změněnou chutí, například na sladké. Jde zřejmě o přirozenou adaptační reakci organismu, stejně tak jako v případě výrazného oslabení chuti k jídlu po několika týdnech hladovění. Anorektičtí pacienti neodmítají jíst proto, že by neměli chuť, ale proto, že nechtějí jíst. Jejich averze k jídlu je projevem nesmiřitelného a narušeného postoje k tělesné hmotnosti, proporcím a tloušťce. (10)

Mentální bulimie je porucha charakterizovaná zejména opakujícími se záchvaty přejídání, spojených s přehnanou kontrolou tělesné hmotnosti. Podobně jako anorexie, není ani bulimie v medicíně novým pojmem. Už například Hippokrates rozlišoval *boulimos* jako nezdravý hlad od normálního hladu. Aristofanes, Xenofon a další a další antičtí autoři spojovali *boulimos* s epizodami přejídání vyvolanými neobvyklou formou hladu. Novodobá historie mentální bulimie ale začíná až v roce 1979, kdy anglický psychiatr Gerard Russell, v návaznosti na pozorování Marlene Boskind-Lodahl, publikoval článek, ve kterém použil termínu *bulimia nervosa* k popisu příznaků třiceti pacientů, který doplnil detailním klinickým popisem skupiny. Pro vymezení mentální bulimie navrhnul tři základní kriteria:

- silná a nepotlačitelná touha se přejídat,
- snaha zabránit „tloustnutí“ vyvoláním zvracení nebo nadměrným užíváním purgativ, nebo obojím
- chorobný strach z tloušťky. (10)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 VÝZKUM

V praktické části své bakalářské práce postupuji dle následující metodologie Doc. PhDr. Petera Gavory, CSc.

3.1 Etapy výzkumu

3.1.1 Stanovení výzkumného problému

Výzkum se zahajuje stanovením **výzkumného problému**. Výzkumník v něm přesně formuluje, co chce zkoumat. Výzkumný problém je základem, od kterého se odvíjejí všechny další kroky ve výzkumu. V úvodní fázi si výzkumník stanoví i **koho** chce zkoumat, **kdy** a v **jakých situacích** ho chce zkoumat. (6)

3.1.1.1 Deskriptivní výzkumný problém

Deskriptivní (popisné) výzkumné problémy obyčejně hledají odpověď na otázku „**jaké to je?**“. Deskriptivní výzkum problém zjišťuje a popisuje situaci, stav nebo výskyt určitého jevu. Při takovém výzkumu se obyčejně používá metoda pozorování, škálování, dotazník, nebo interview. (6)

3.1.1.2 Relační výzkumný problém

Relační (vztahové) výzkumné problémy dávají do vztahu jevy nebo činitele.

Příklady:

Jaký je vztah mezi sebepojetím žáka a prospěchem z klíčových předmětů na střední škole?

Jaká je závislost mezi výsledkem přijímací zkoušky a úspěšností studia na vysoké škole?

Jaký je vztah mezi užíváním drog dítětem a socioekonomickým statusem rodiny?

Při relačním výzkumu se ptáme, zda existuje vztah mezi zkoumanými jevy a jak těsný je tento vztah. Při výzkumu je možno dávat do vztahu nejen dva činitele (jak bylo uvedeno v příkladech), ale i velké množství činitelů. Například mimo vztahu mezi sebepojetím žáka a prospěchem tento typ výzkumu může „vzít do hry“ i další činitele – pohlaví žáka, ročník, IQ, motivaci učít se apod. (6)

3.1.1.3 Kauzální výzkumný problém

Tento typ výzkumných problémů zjišťuje kauzální (příčinné) vztahy. Zjišťuje příčinu, která vedla k určitému důsledku.

Příklady:

Je nedirektivní výchovný styl efektivnější pro vytvoření pozitivních postojů žáků k učiteli než direktivní?

Jaká je účinnost tzv. klinického semestru na vysoké škole ve srovnání s tradičním semestrem?

Jaký je vliv změny režimu přestávek v základní škole na praceschopnost žáků?

Při kauzálních výzkumných problémech se používá experimentální metoda. Srovnávají se dvě skupiny (nebo víc skupin) subjektů, které se liší jedním z jevů – např. výchovným stylem. U jedné skupiny se určitý čas použije nedirektivní a u druhé direktivní výchovný styl (všechny ostatní činitele jsou shodné). Pokud při direktivním výchovném stylu dosáhli žáci lepší (rychlejší apod.) změnu postojů k učiteli než při nedirektivním, pak můžeme říci, že výchovný styl je **příčinou** těchto změn. (6)

Problém tohoto výzkumu lze zařadit do skupiny deskriptivních (popisných) výzkumných problémů.

Hlavní výzkumný problém: Zjistit míru netolerance studentů na střední škole vůči obézním spolužákům.

Pomocný výzkumný problém č. 1: Zjistit míru závažnosti, s jakou studenti přistupují k problematice obezity.

Pomocný výzkumný problém č. 2: Zjistit míru informovanosti studentů o problému obezity.

3.1.2 Informační příprava výzkumu

K řešení výzkumného problému nemůže výzkumník přistoupit nepřipravený. Studium informačních zdrojů (knih, článků, výzkumných zpráv, dizertací), ale i konzultace se zkušenějšími odborníky, účast na diskusích a seminářích mu pomohou zbavit se nejistoty a dají mu pevnou ruku při výzkumu. (6)

Informační příprava výzkumu je popsána v teoretické části této práce.

3.1.3 Příprava výzkumných metod

Výzkumník si musí promyslet, jak (čím) bude na výzkumnou otázku odpovídat. Musí si vybrat vhodnou výzkumnou metodu (metody) a v rámci ní výzkumný nástroj. Může to být už hotový nástroj (např. konkrétní pozorovací schéma nebo hotový dotazník), nebo si zkonstruuje vlastní výzkumný nástroj. (6)

Výzkumnou metodou tohoto výzkumu je dotazník.

3.1.3.1 Dotazník

Osoba, která vyplňuje dotazník, se nazývá **respondent**. Jednotlivé prvky dotazníku se nazývají otázky. Otázka dotazníku se však někdy označuje jako **položka**. Položka je vhodnější označení tehdy, když výrok nemá tázací, ale oznamovací formu. Zadávaní dotazníku se nazývá **administrace**. (6)

3.1.4 Sběr a zpracování údajů

To je už konkrétní použití výzkumného nástroje v hlavním výzkumu. Údaje se registrují, zapisují, nahrávají apod. a potom zpracují do tabulek nebo grafů. (6)

Respondenty mého výzkumu jsou studenti třetích ročníků dvou středních škol a to VOŠ, SOŠ a SOU Bzenec a Klvaňova gymnázia Kyjov. Celkový počet respondentů je 87. Složení respondentů je následující:

- 28 respondentů (14 žen, 14 mužů)– Klvaňovo gymnázium
- 32 respondentů (15 žen, 17 mužů) – SOU Bzenec – tříletý učební obor kuchař číšník
- 27 respondentů (22 žen, 5 mužů) – SOŠ Bzenec – čtyřletý studijní obor hotelnictví

Sběr dat byl prováděn pomocí dotazníků, které byly rozdány studentům v tištěné podobě.

3.1.5 Interpretace údajů

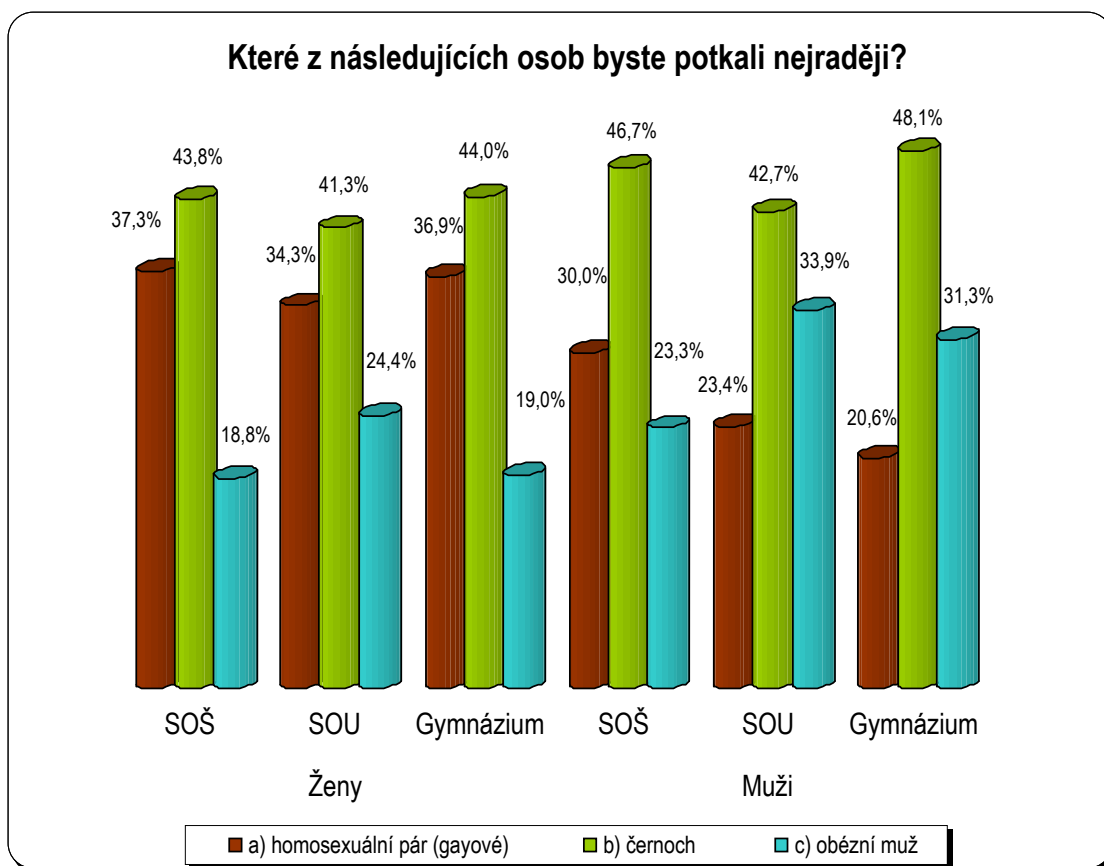
Sesbírané údaje jsou jen hrubým materiálem (jsou to slovní popisy, kódy, čísla) a je třeba jim vdechnout život. Je potřeba vysvětlit, dát do vztahu s dosavadním poznáním a uvést jejich využití v praxi. (6)

3.1.6 Psaní výzkumné zprávy

Výzkum téměř vždy končí písemným informováním o jeho průběhu a výsledcích. Má podobu výzkumné zprávy, dizertace, kvalifikační práce, studie, článku apod. Výzkumná zpráva nebo jiné písemné produkty mají obvykle strukturu předepsanou zadavatelem nebo vydavatelem. Obvykle popisují výzkum od začátku do konce – včetně přehledů výzkumů z dané problematiky. (6)

3.1.6.1 Hodnoty výzkumu

Cílem této otázky bylo zjistit, jak vnímají studenti obézní jedince ve srovnání s dalšími menšinovými skupinami, jako jsou homosexuálové a příslušníci jiných ras.

Obr. 1. Graf výsledků otázky č. 2.

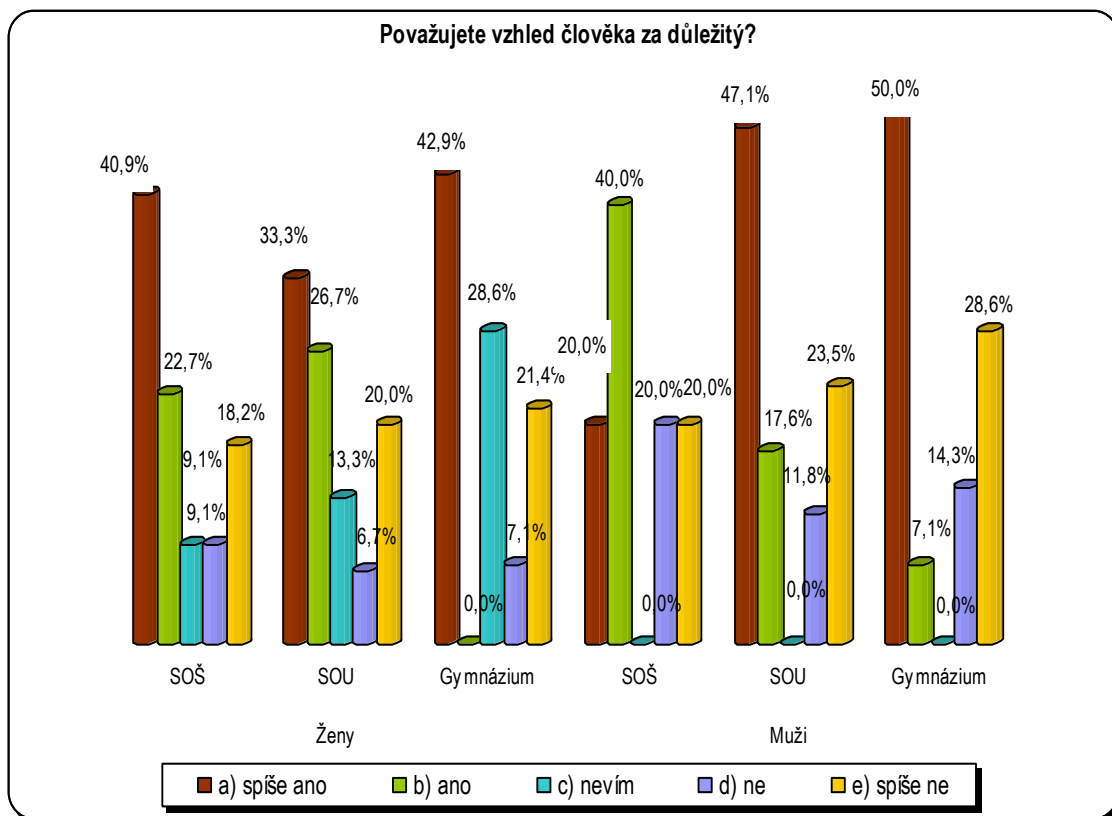
Obr. 2. Ilustrační obrázky k otázce č. 1.

Ve většině případů studenti nejpozitivněji vnímali příslušníka odlišné rasy, po té následoval homosexuální pár a nejméně „oblíbeným“ se stal obézní jedinec. Jen ve dvou zkoumaných skupinách (muži SOU a Gymnázium), došlo k upřednostnění obézního před párem homosexuálů. Myslím si, že odlišná sexuální orientace či otázka rasy jsou často diskutované a řešené oblasti, což jistě přispívá k vyšší toleranci vůči členům těchto skupin. Vnímání příslušnosti k jiné rase se vyvíjí s postupným otevíráním naší země okolními světu.

Na jedné straně se můžeme domnívat, že pravděpodobnost setkávání se s příslušníky jiné rasy je v obcích jako je Bzenec a Kyjov menší než ve větších aglomeracích (Praha, Brno), na druhé straně dnes již vidíme na složení studentských kolektivů vliv migrace, kdy se můžeme setkat s potomky imigrantů nebo se stále častějšími případy, kdy jeden z rodičů studenta je cizinec. Otázka homosexuálů se po roce 1989 (do té doby byla tato problematika často tabuizována) také zlepšila díky častým diskuzím a zvýšení informovanosti veřejnosti o této problematice, což způsobilo vyšší připravenost společnosti na bezkonfliktní akceptaci příslušníků menšinové sexuální orientace.

V případě obezity jsou nejen studenti v současnosti velmi často konfrontováni s tzv. kulturou těla. Vysoká míra štíhlosti je mylně vydávána za zdravou. Tento nesprávný názor je pak často příčinou mnoha dalších problémů. Trend ovlivnění studentů těmito špatnými „tvrzeními“ můžeme vidět i v následujícím grafu (viz obr. č. 3 Graf výsledků otázky č. 2.).

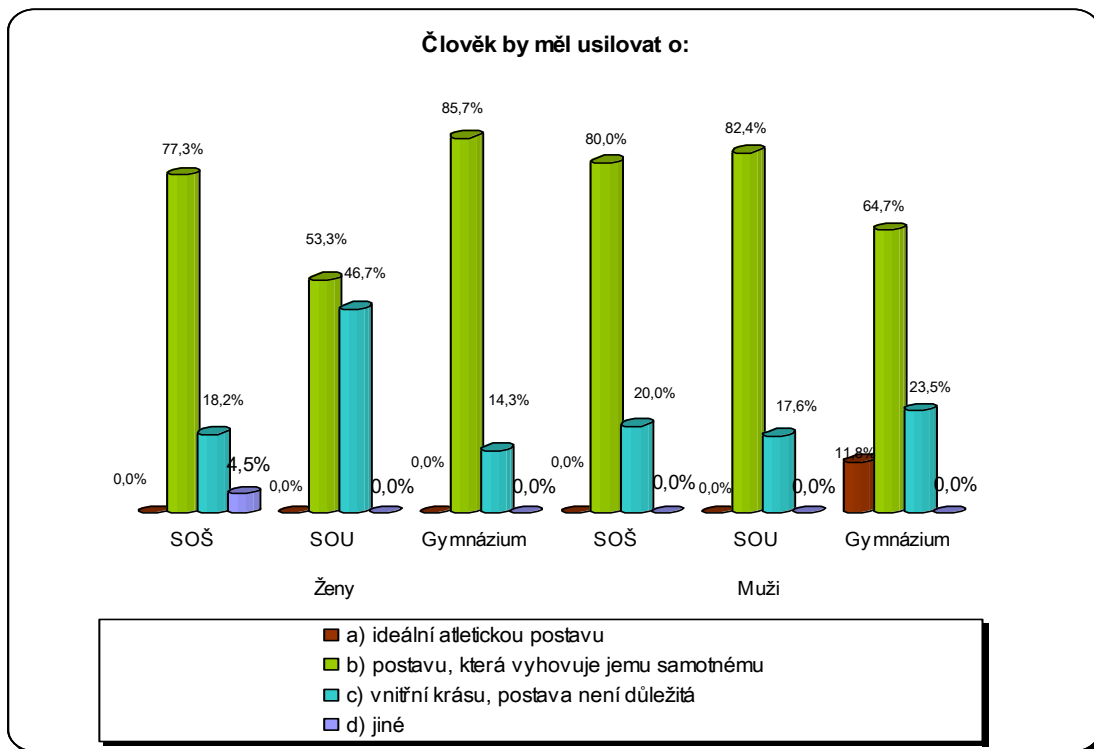

Obr. 3. Graf výsledků otázky č. 2.

Odpovědi na tuto otázku ukázaly, že vzhled je považován za důležitý atribut člověka. V souvislosti s obezitou můžeme říci, že obezita není jev, který by vzhled člověka vylepšoval, spíše naopak můžeme obezitu označit za jev, který negativně ovlivňuje vnímání ze strany ostatních studentů.

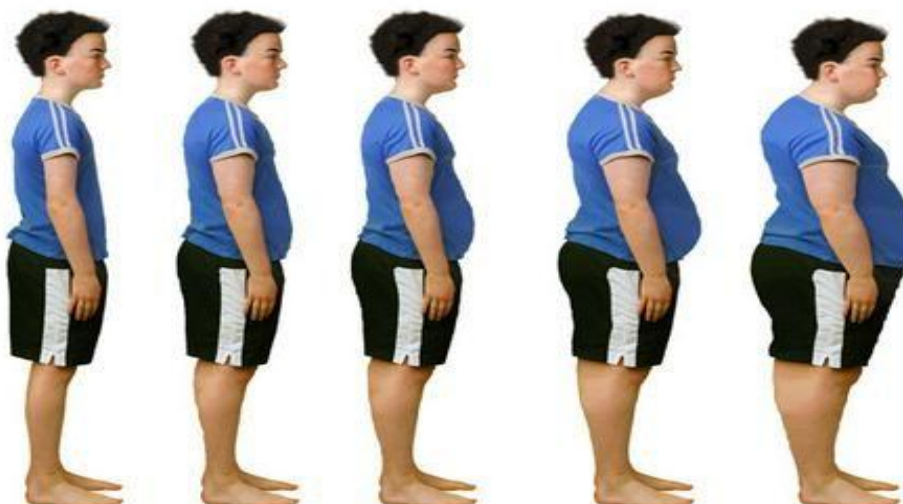
Zajímavé je, že toto tvrzení příliš nepotvrzují odpovědi na další otázku. Ty byly spíše pozitivní a vyznačovali se značnou tolerancí obézních jedinců v kolektivu. Většina dotázaných studentů se přiklonila k názoru, že je důležité, aby byl člověk spokojený sám se sebou nebo dokonce upřednostnili krásu vnitřní před krásou fyzickou.

V odpovědích na tuto otázku lze nalézt i radu pro všechny, kteří bojují s obezitou. První krok jak v tomto boji (a nejen v tomto) vyhrát, je naučit se mít rád sám sebe. Srovnáním mezi jednotlivými skupinami lze říci, že ani typ školy (či zprostředkovaně typ vzdělání – praktické vs. všeobecné) neovlivňuje tento názor. Jediná skupina, která významněji kladla důraz na ideální atletickou postavu byly studenti gymnázia – muži.

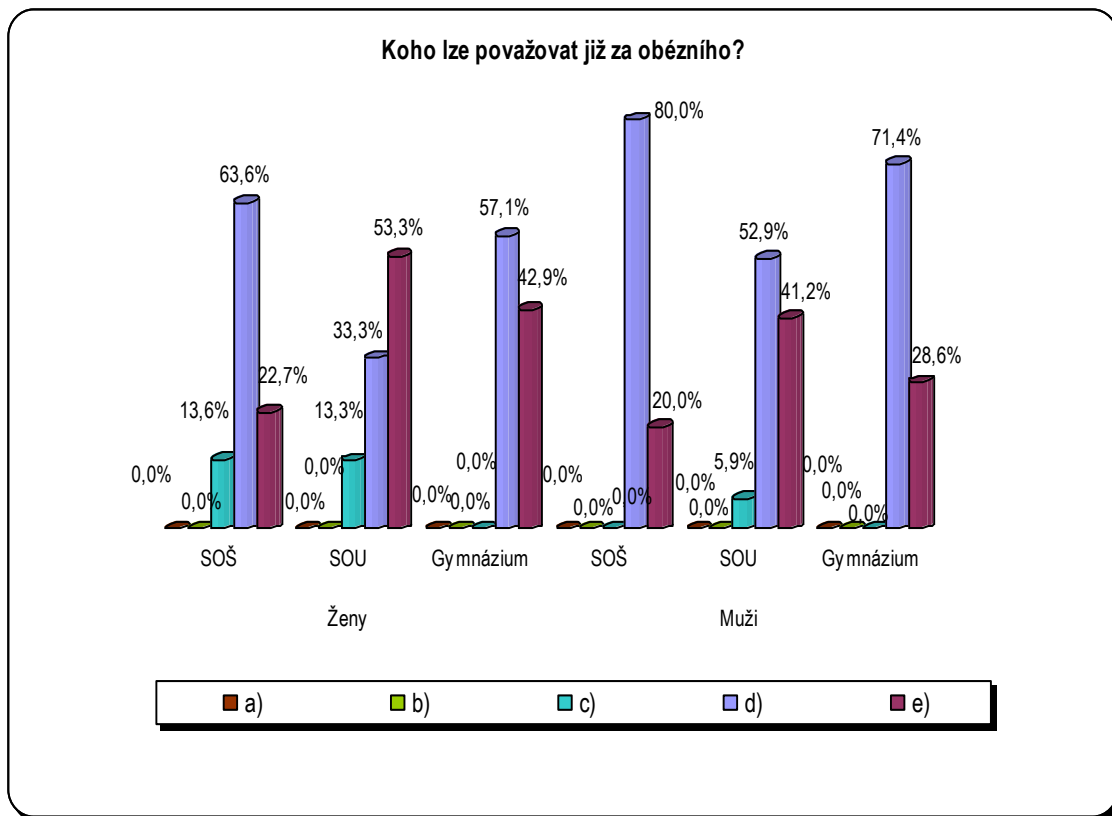

Obr. 4. Graf výsledků otázky č. 3.

Další otázka ukázala, že hodnocení obezity je dle většiny studentů poměrně mírné, kdy za obézního jedince studenti považovali ve většině případů až předposledního a posledního chlapce na obrázku. Tito chlapci byli na konci škály a tím pádem vykazovali největší stupeň obezity z porovnávaných. Kromě studentek SOU respondenti všech ostatních skupin ve více než 50 % za obézního člověka označili chlapce č. 4 či chlapce č. 5.

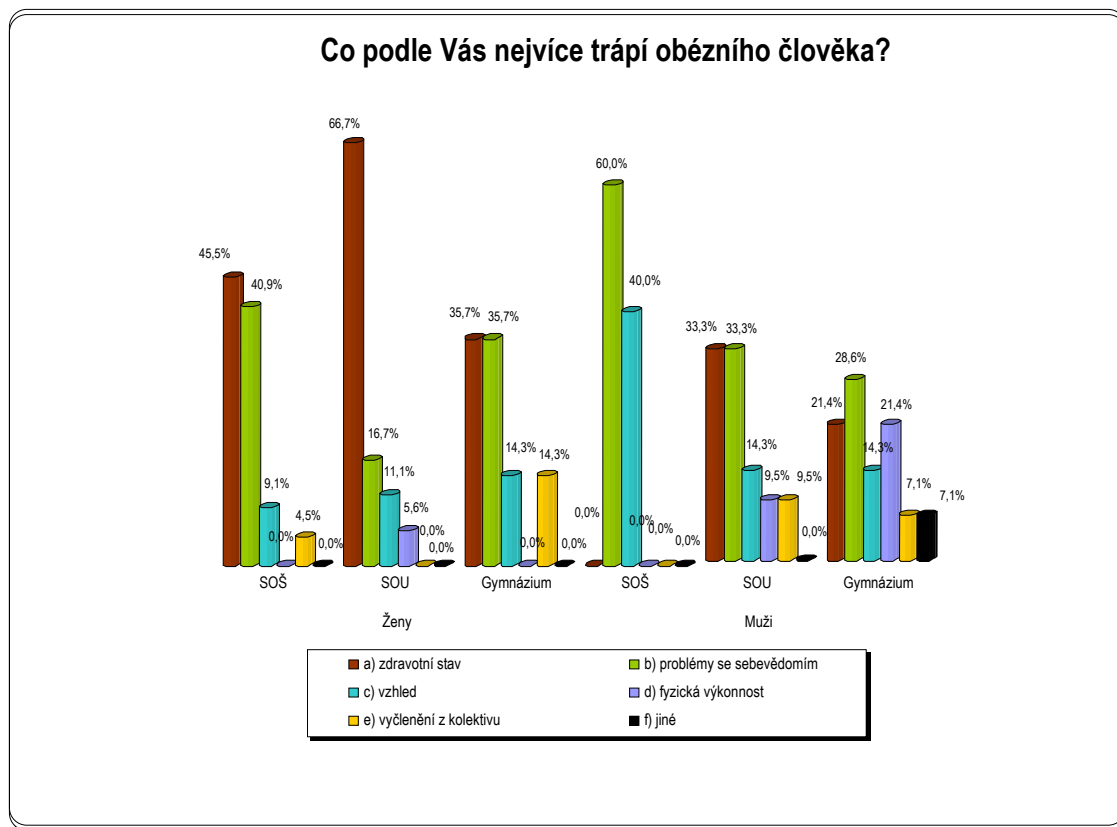

Obr. 5. Ilustrační obrázek k otázce č. 4

Obr. 6. Graf výsledků otázky č. 4.

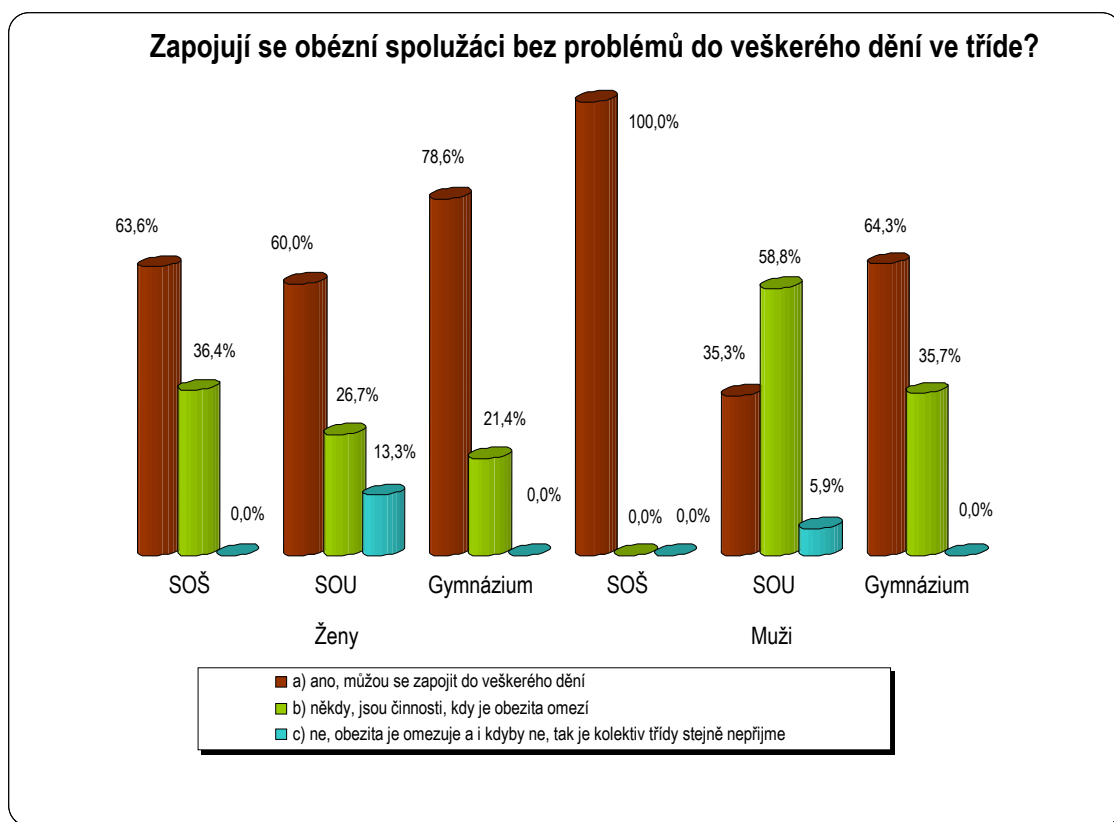
Tyto odpovědi lze vysvětlit dvěma různými pohledy. Prvním z nich je vyšší stupeň tolerance mezi studenty. Druhý pohled by pak poukazoval spíše na fakt, že obezita se stává stále rozšířenějším fenoménem a tím pádem jsou měřítka studentů posunuta a určitý stupeň obezity se již stává přijatelnou normou. Na základě doplňujících otázek vybraným studentům (osobní dotazování) se spíše přikláním k variantě druhé. Sami studenti považují mírnou formu obezity za naprosto normální, o to více však „odsuzují“ její vysoký stupeň.

Obr. 7. Graf výsledků otázky č. 5.

Za hlavní problémy obézního člověka v této otázce studenti označili zdravotní stav a problémy se sebevědomím. Jsou to dvě oblasti, které zásadním způsobem ovlivňují život člověka. Na první pohled jsou to oblasti určeny spíše pro lékaře (dietologa, psychologa), ale i dobře proškolený učitel má moc udělat pro obézního studenta mnohé (vytvořit příjemnou atmosféru ve třídě, počítat se specifiky obézních, seznámit ostatní studenty s problematikou apod.). Ženy se výrazněji přikláněly k problému zdravotního stavu, z čehož lze vyzorovat jejich větší cit pro starostlivost a péči o druhé, než je tomu u mužů. Ti se přikláněli spíše k řešení sníženého sebevědomí, kdy nejvyhraněnější odpovědi uvedli studenti SOS. Muži studující na SOS uvedli jen dva problémy obezity a to problém se sebevědomím a vzhled. Tyto dva aspekty mají dle mého názoru největší vliv (z uvedených) na socializaci studenta v rámci třídy. Na tomto faktu lze vidět, že problém obezity může být v souvislosti s životem studenta ve třídě otázkou velmi zásadní.

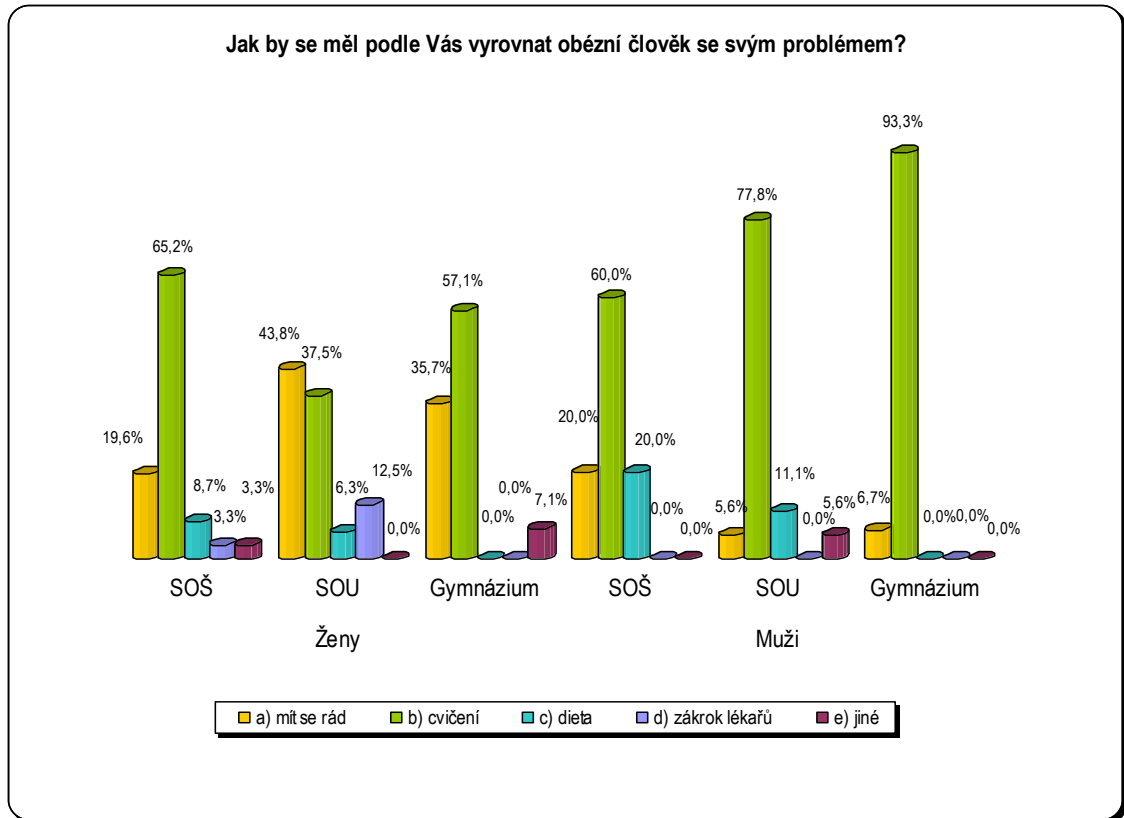
Následující otázka měla za úkol zjistit, do jaké míry může obezita omezit studenta při zapojování se do života ve třídě.

Obr. 8. Graf výsledků otázky č. 6.

Většina případů odpovědí vypovídá téměř o ideální situaci, kdy se obézní student může zapojit do všech aktivit ve třídě. Naopak mezní případ, kdy spolužáci nejsou ani ochotni obézního studenta přijmout mezi sebe, se objevil pouze u žen na SOU (svědčí o vysokém stupni rivality a nastavení přísných měřítek v posuzování jednotlivých studentů mezi sebou). Odpovědi, které se vyskytují uprostřed škály, nabízí další otázku, zda studenti mají na mysli pouze objektivní omezující faktory obézního (vzhledem k jeho vlastnostem není technicky možné provádět určité činnosti – např. nadměrná fyzická zátěž při sportu) nebo jsou v těchto odpovědích zahrnuty i subjektivní názory (averze vůči obézním) a studenti jen nechtějí naplno říci, že jim obézní lidé vadí.

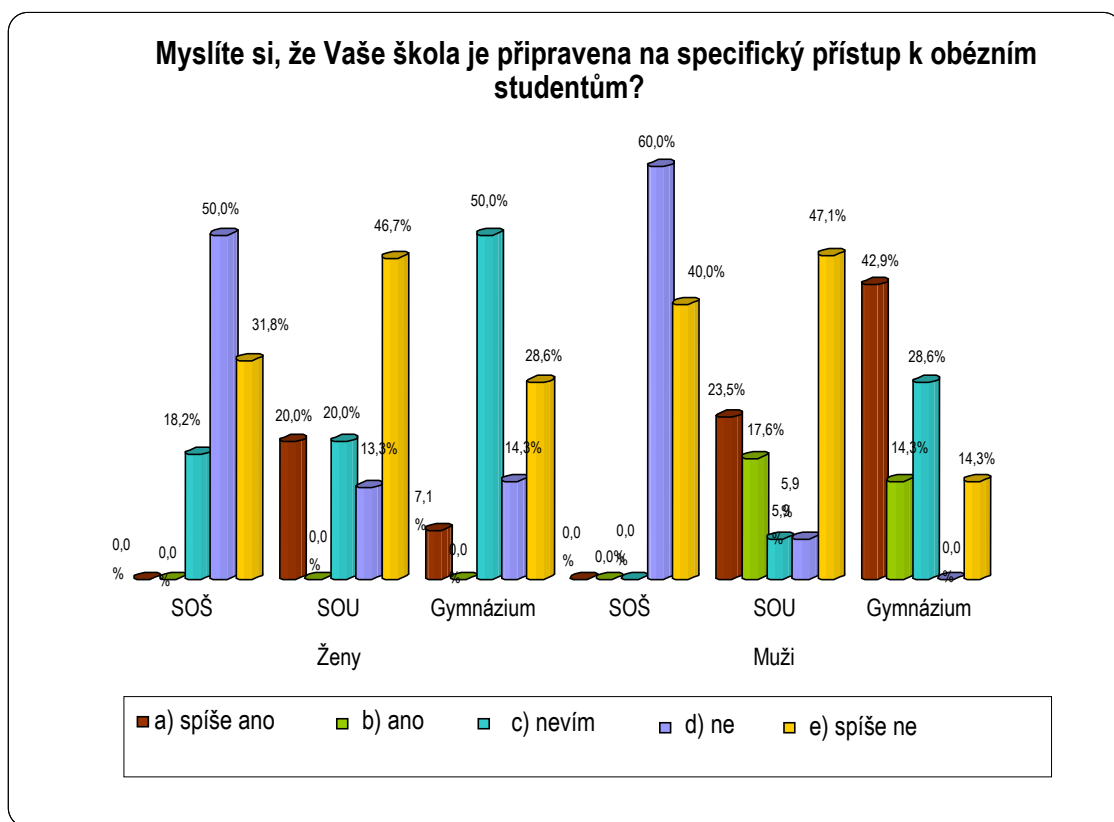
Cílem otázky č. 7 bylo zjistit, zda mají studenti představu o tom, jak se může člověk s problémem obezitou vyrovnat a zda jsou vůbec schopni nějakým způsobem obéznímu kamarádovi pomoci (poradit) a na jaké úrovni by tato pomoc mohla nakonec být.

Obr. 9. Graf výsledků otázky č. 7.

Nejvíce procent získaly odpovědi „cvičení“ a „mít se rád“. Odpověď „mít se rád“ vyjadřovala nejvyšší míru tolerance, kdy studenti, kteří takto odpověděli, v podstatě nevyžadovali po obézním člověku žádnou změnu vzhledu, bylo pro ně důležitější, aby se člověk se svou vlastností naučil žít. Touto odpovědí také vyjádřili, že na ně samotné obézní člověk nijak negativně nepůsobí. Za to studenti příklánějící se ke cvičení cítí určitou potřebu změnit stav obezity, čímž dávají najevo, že na ně obezita působí negativně.

Další otázka zjišťuje v jakém stavu připravenosti se nacházejí naše školy v oblasti problematiky obézních.

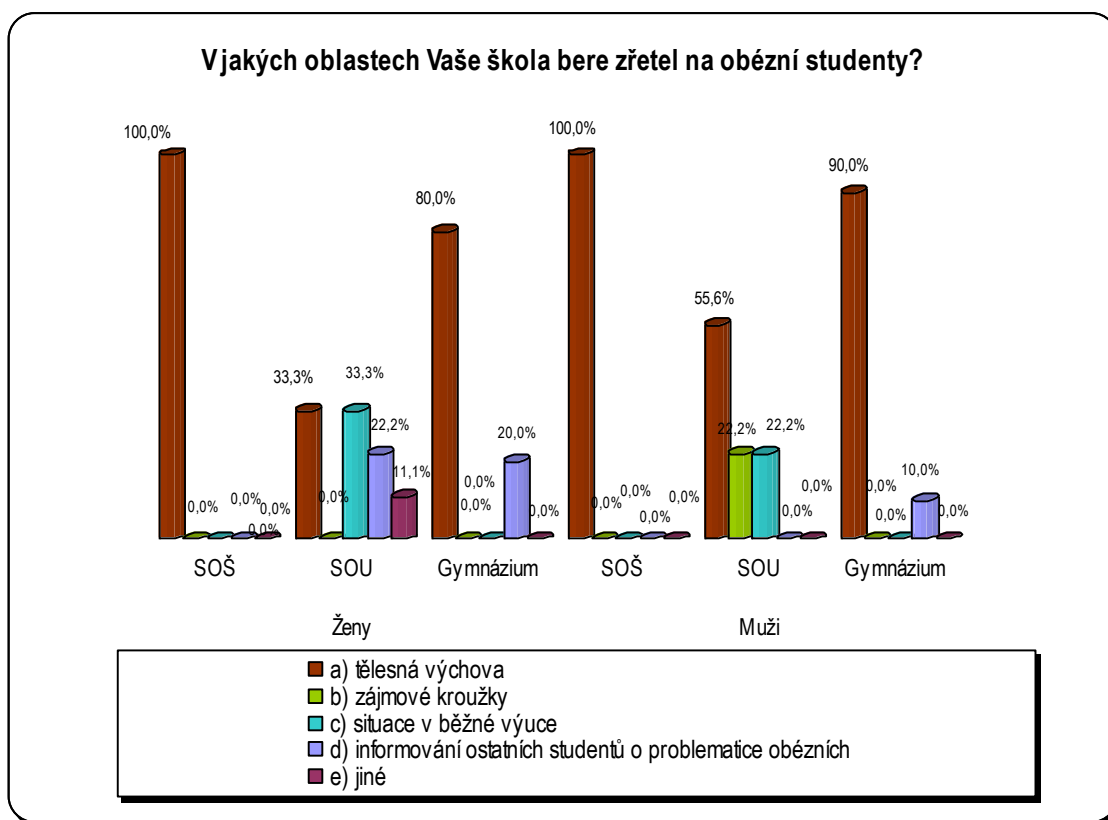

Obr. 10. Graf výsledků otázky č. 8.

U této otázky vykazovaly odpovědi značnou různorodost mezi obory studia. Nejhorše hodnotili svoji školu studenti SOŠ, poté následovali studenti SOU a za nejlépe připravenou školu na individuální přístup k obézním je považováno gymnázium.

Dle mého názoru odpovědi na tuto otázku vyjadřují fakt, že oblast problematiky obézních v učebních osnovách nenajdeme. Z tohoto faktu plyne, že je jen na osobní iniciativě vyučujícího, zda se problematice věnuje či nikoliv. V současné době se zvažuje zavedení předmětu „Zdravotní výchova“. Tento předmět by mohl objasnit studentům mimo jiné i problematiku obezity.

Otázka č.9 přímo navazuje na otázku č. 8, kdy upřesňuje v kterých oblastech škola již s obézními počítá.

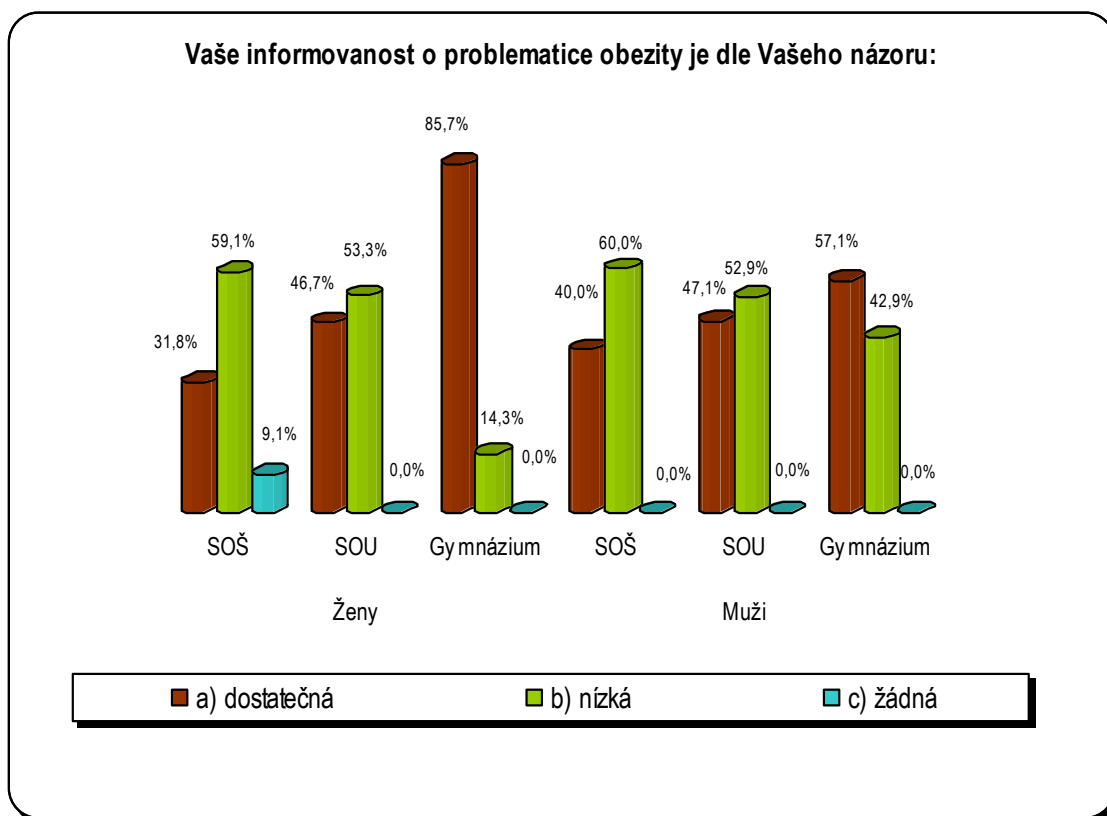
Obr. 11. Graf výsledků otázky č. 9.

Oblastí, v které studenti nejvíce vnímají individuální přístup k obézním jedincům, je tělesná výchova. V tomto předmětu jsou zřejmě nejvíce patrné omezující faktory obézních studentů a z toho vyplývá také nejvyšší potřeba přizpůsobení výuky pro tyto žáky.

Existují dva pohledy na výuku tělesné výchovy. První pohled je zaměřen na výkon, kdy je pro učitele i studenta cílem dosáhnout co nejlepších výsledků. Druhý pohled můžeme spatřovat ve snaze vypěstovat ve studentech nenásilnou formou pozitivní vztah k pohybové aktivitě. Výsledkem druhého způsobu je student, který si rád zasportuje i „jen tak pro sebe - pro radost.“ Dle mého názoru by se měla tělesná výuka určená pro všechny studenty ubírat směrem vytváření pozitivního vztahu k pohybu jako takovému. Až v případě zvýšeného zájmu o sportovní vyžití ze strany studenta by měla výuka přecházet k orientaci na výkon (během sportovních kroužku nad rámec běžné výuky tělesné výchovy).

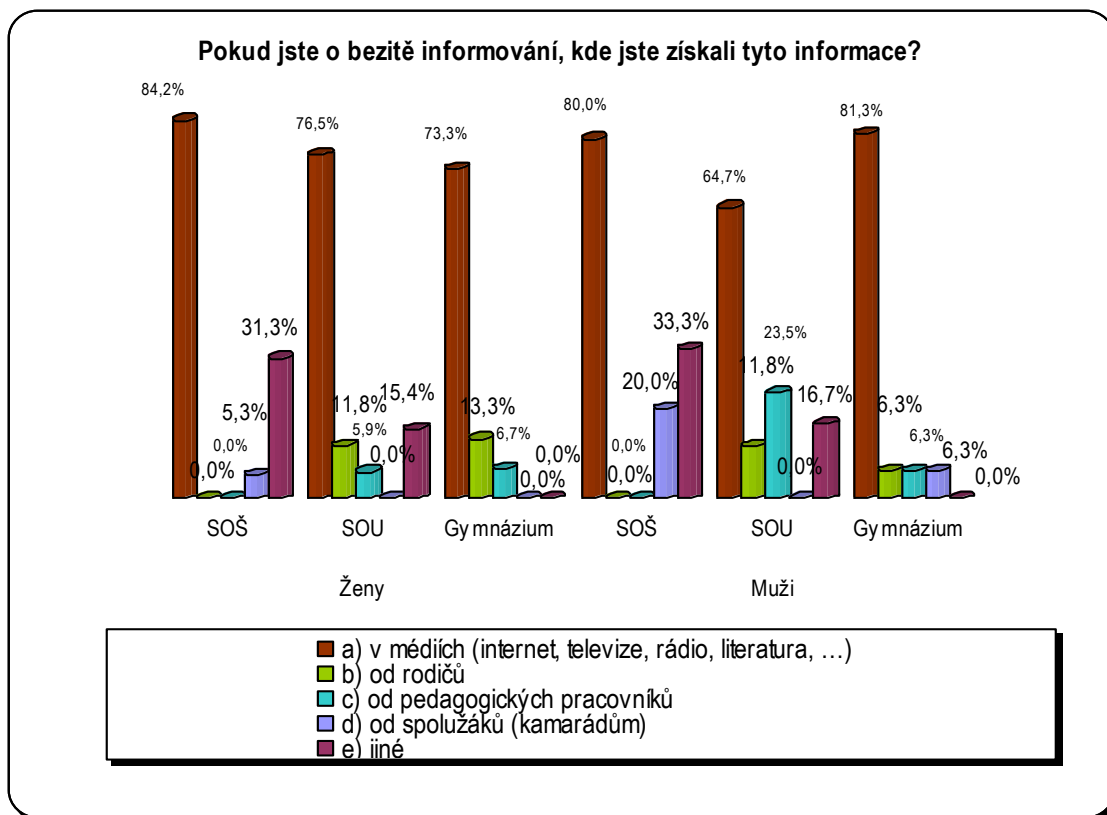
Většina netolerance, nesouladu, konfliktů pramení z nevědomosti. Stejně je to i s obezitou. V případě, že by byli studenti informováni o obezitě v celém jejím rozsahu (podstata obezity, následky obezity, vliv obezity na běžný život člověka, apod.), určitě by jim tyto nové znalosti umožnili dívat se na obézního člověka v jiných souvislostech a měli by možnost domyslet případné následky jejich chování vůči obézním.

Obr. 12. Graf výsledků otázky č. 10.

I když problematika obezity není součástí běžné výuky, dá se říci, že se i přesto do povědomí studentů dostala. Tento fakt vypovídá o tom, že obezita je v aktuálním tématem, které studenty přirozeně zajímá. Znovu se dostáváme k důležitosti vzhledu pro dnešního mladého člověka.

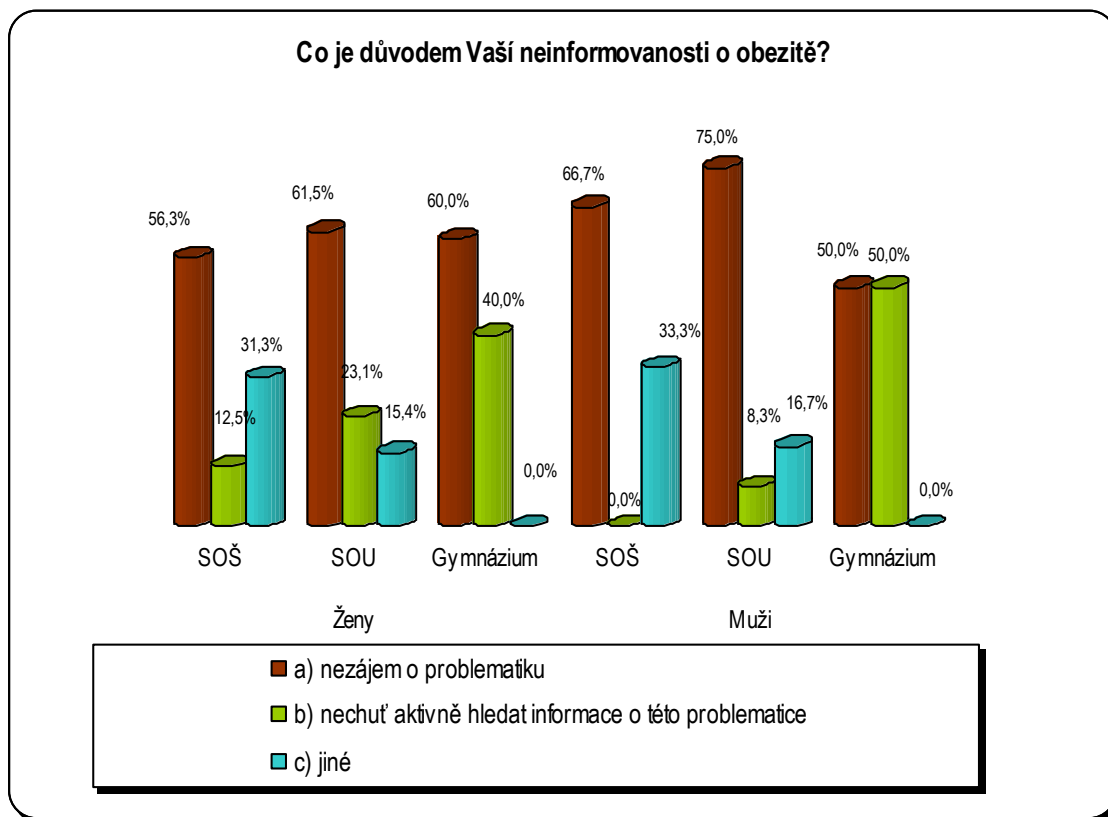
Otázka odpovídající na původ informací o obezitě u studentů, nám pomůže odhalit místa, kde je ještě co zlepšovat.

Obr. 13. Graf výsledků otázky č. 11.

Informovanost o obezitě pochází výraznou většinou z medií. Tento fakt na jedné straně vypovídá o nedostatku informací ze strany školy i rodiny. Na druhé straně ukazuje, že poptávka po faktech této problematiky je u studentů poměrně vysoká, což je vede právě k aktivnímu sledování daného problému v médiích. Myslím, že by bylo vhodné zahrnout problematiku obezity do běžné výuky, čímž bychom zajistili informovanost všech studentů bez ohledu na jejich vlastní motivaci problematiku sledovat.

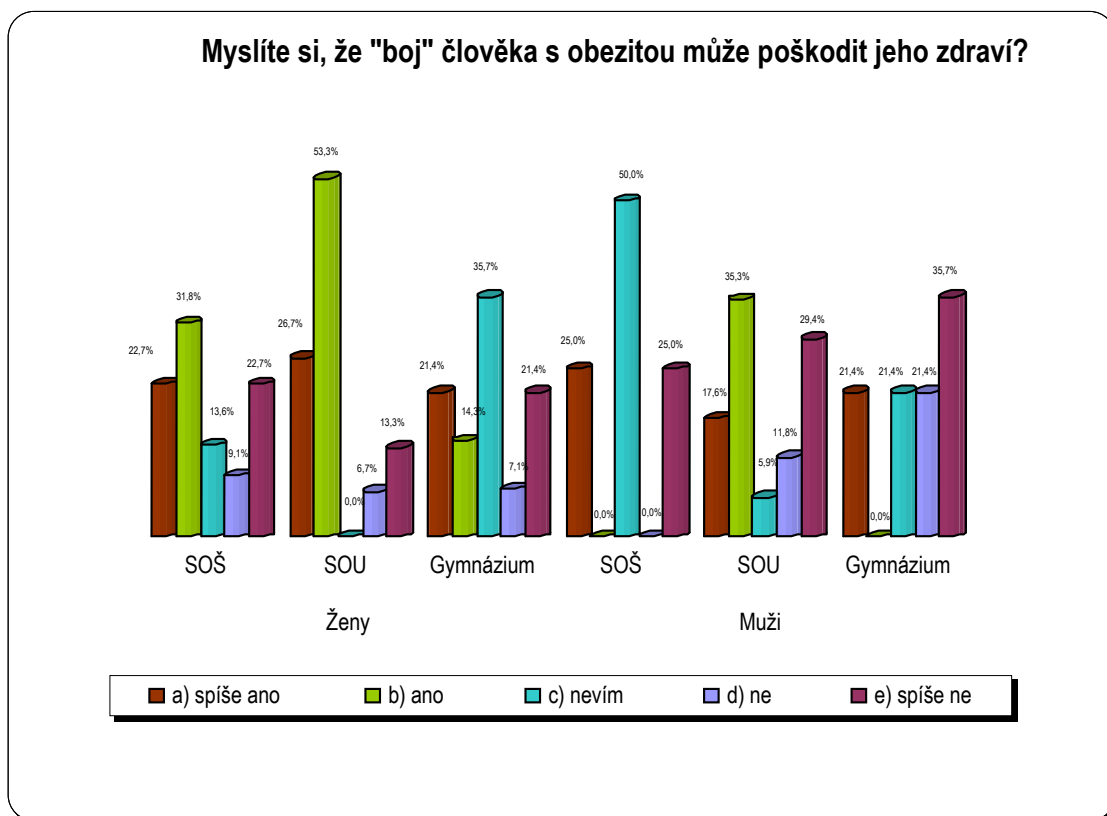
Následující otázka vypovídá o subjektivních překážkách při nabývání vědomostí o obezitě u studentů.

Obr. 14. Graf výsledků otázky č. 12.

Pokud studenti nejsou informováni o problematice obezích je to většinou způsobeno nezájmem o problém či nechuť aktivně hledat informace o obezitě. Neinformovanost o problému vzniká tehdy, když člověk není do daného problému přímo zainteresován. V našem případě by se dalo říci, že štíhlý člověk nemá potřebu zajímat se o problematiku obezity. A tento stav nezájmu (lhostejnosti) se právě může stát zárodkem případné další netolerance vůči obézním. Proto si myslím, že je důležité informovat o obezitě i studenty, kteří s ní problém nemají, aby pak tito studenti byli schopni přistupovat ke svým obézním spolužákům s jistou dávkou porozumění a ochoty pomoci jim.

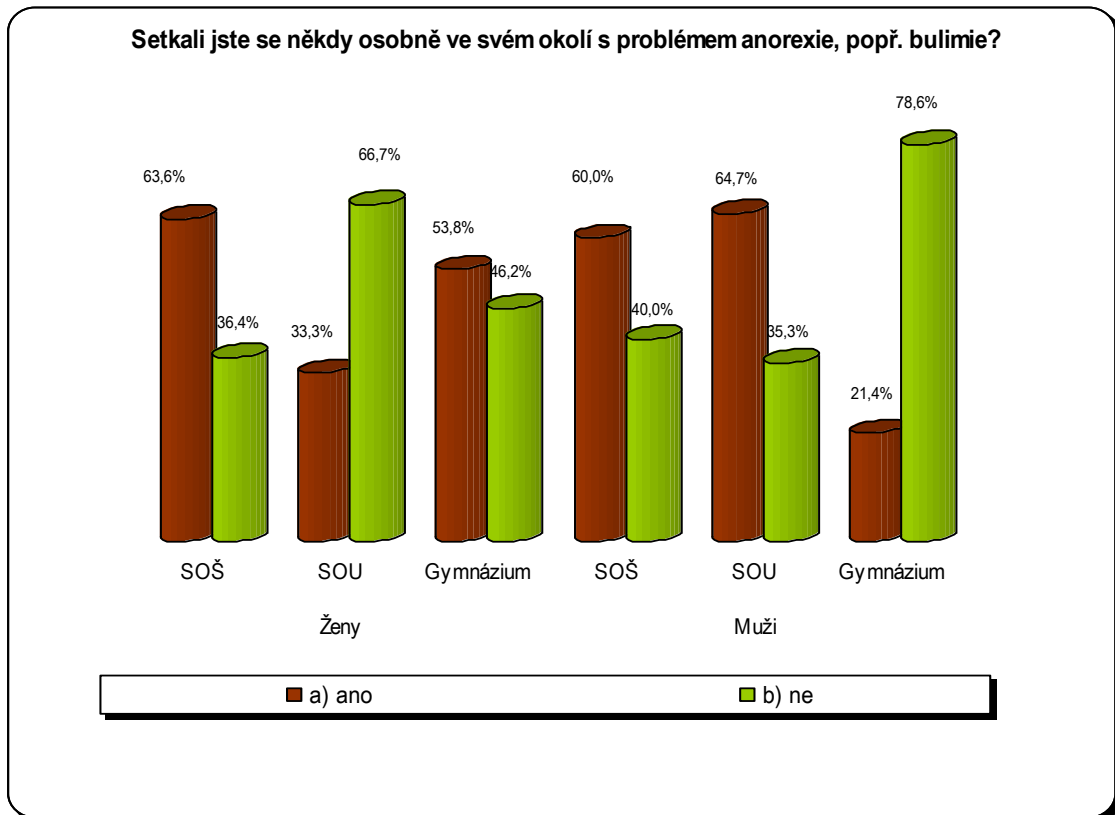
Málokterý obézní člověk je spokojený sám se sebou a může o sobě říci, že mu obezita nevadí. Ve většině případu je vnímání sebe sama na pólu právě opačném. Někteří z nás jsou schopni udělat téměř cokoli, aby nad obezitou zvítězili. Tyto snahy (zvláště když jsou prováděny spíše na základě touhy po dokonalosti než-li s pohledu zdraví) můžou zásadním způsobem negativně ovlivnit zdravotní stav člověka. Následující otázka se snaží odpovědět, do jaké míry si studenti zdravotní rizika spojené s redukcí váhy uvědomují.

Obr. 15. Graf výsledků otázky č. 13.

V oblasti vlivu „boje“ s obezitou na zdraví jsou lépe informované studentky. Je to zřejmě způsobeno vyšším výskytem poruch příjmu potravy (anorexie, bulimie) právě u žen. Muži bojují s nadváhou spíše pomocí cvičení (jak jsme již zjistili v otázce č.7), při kterém je riziko poškození zdraví přece jenom nižší (pomineme-li zhroucení organismu vlivem vyčerpání z nadměrné zátěže).

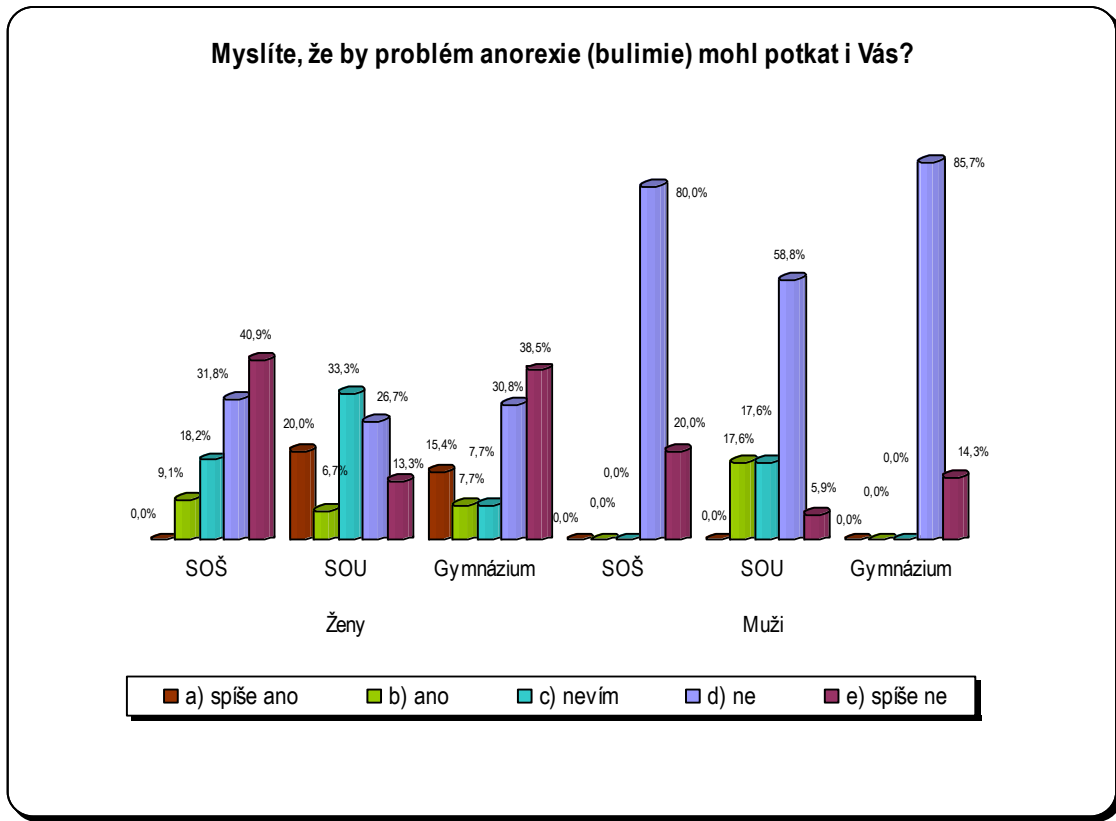
Tato otázka ilustruje realnost hrozby poškozování zdraví kvůli touze po dokonalém vzhledu.

Obr. 16. Graf výsledků otázky č.14.

Tato otázka vypovídá o faktu, že nesprávný boj s obezitou může vést k zásadním zdravotním problémům, které se pak dostanou z oblasti fyzického zdraví i do oblasti psychické. Vysoký poměr pozitivních odpovědí svědčí o tom, že se zdaleka nejedná o jev ojedinělý. Tyto odpovědi zvláště důrazně vybízejí k řešení problematiky obezity a problematiky touhy po dokonalém těle. Na tomto místě je důležité uvést, jak je důležitý řízený, odborníkem vedený proces snižování hmotnosti. Naopak laické způsoby snižování hmotnosti mohou vést k fatálním následkům.

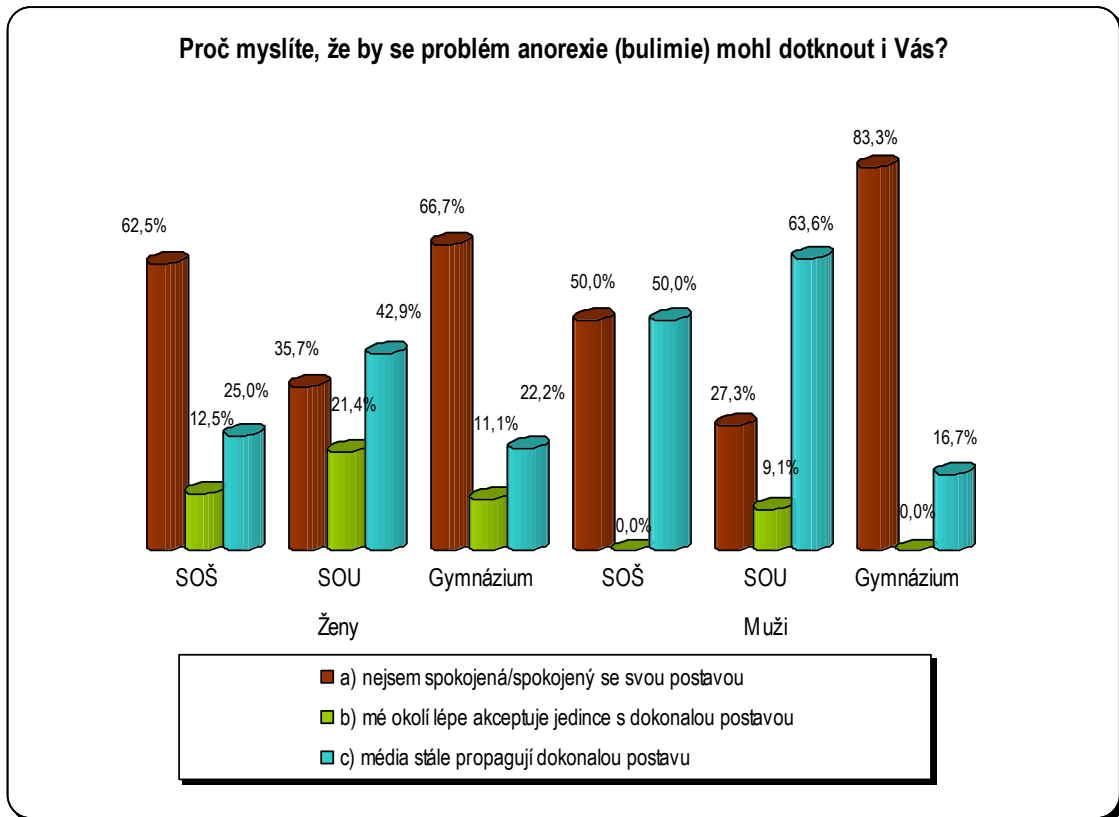
Otázka naráží na případnou osobní zainteresovanost v problematice poruch příjmu potravy.

Obr. 17. Graf výsledků otázky č.15.

Graf ukazuje, že studentky ve větší míře vnímají problém poruchy příjmu potravy za reálný. Chlapci si reálnost tohoto ohrožení připouštějí podstatně méně. Z výše uvedených odpovědí lze vyvodit, že zájem o vlastní vzhled je u studentů velmi vysoký, zvláště když si někteří z nich připustí dokonce i extrémní (sebeпоškozující) způsob řešení problémů v této oblasti.

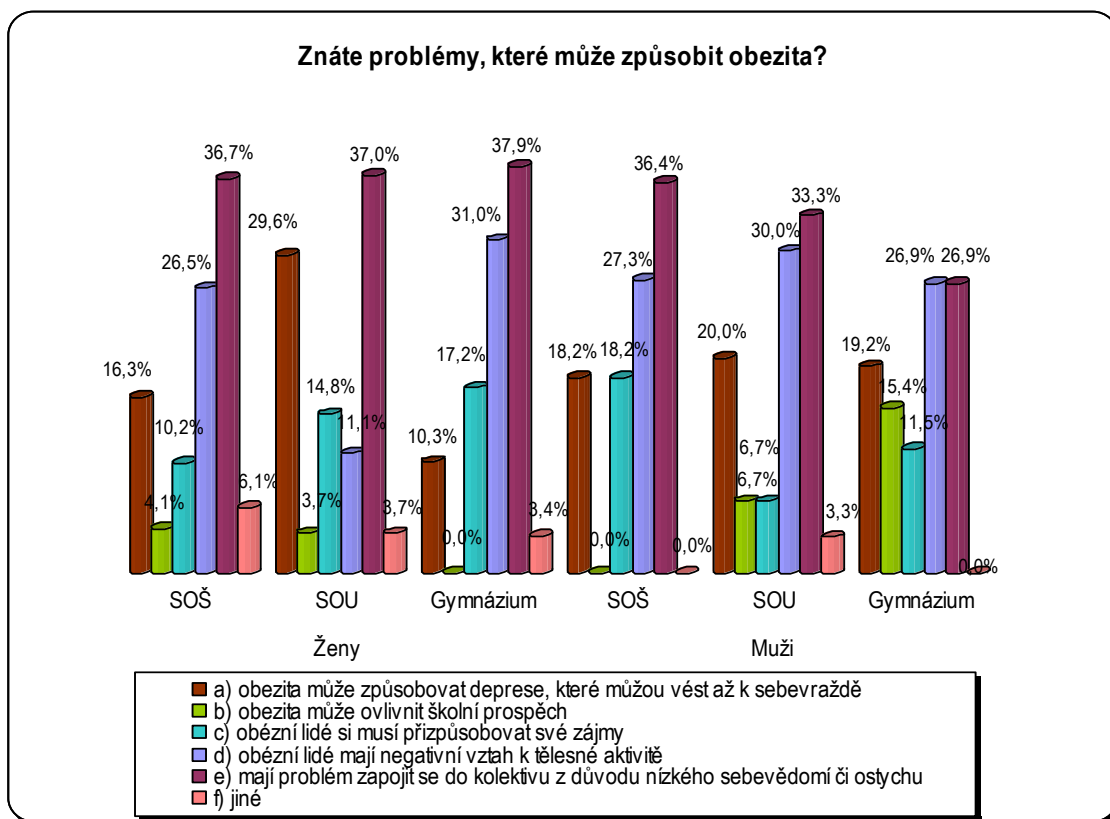
Co může člověka dohnat až k poškozování sebe sama? Co je pro člověka tak důležité, že tomu obětuje i zdraví?

Obr. 18. Graf výsledků otázky č. 16.

Důvodem k extrémnímu řešení nespokojenosti se svoji postavou s následkem vzniku poruch příjmu potravy je většinou vnitřní nespokojenost s vlastní postavou velmi výrazný je i vnější vliv medií. Potěšující je poměrně nízký vliv přímého okolí jako startovacího mechanismu drastické redukce hmotnosti.

Poslední otázka mapuje informovanost studentů o vlivu obezity na běžný život člověka.

Obr. 19. Graf výsledků otázky č. 17.

Úroveň informovanosti o následcích obezity je poměrně vysoká. Nejvíce si studenti spojují problém s obezitou se zapojením se do činností v kolektivu, nejméně si pak připouštějí vliv obezity na školní prospěch.

3.1.6.2 Závěry výzkumu

- a) Míra (ne)tolerance studentů na střední škole vůči obézním studentům – pokud jsme se přímo zeptali na přijetí obézních spolužáků do kolektivu (otázka č. 6), tak byli výsledky velmi pozitivní, většina respondentů odpověděla, že obezita nebrání jedinci zapojit se do veškerého dění ve třídě popřípadě připustili, že obezita může být jen částečně omezujícím faktorem. Jen minimum studentů vyjádřilo odmítavý přístup k obézním. Otázky č. 3 a 4 se ptali na toleranci vůči obezitě nepřímo. Postupně jsme zjišťovali, jakou mají studenti představu o ideální postavě a po té jsme se snažili díky obrázkům chlapců v různých stádiích obezity (nulového a až vysokého stupně obezity) určit, jak jsou studenti na vnímání obezity citliví. Odpovědi na obě otázky vykazovaly poměrně vysoký stupeň tolerance studentů vůči obézním.

V otázce číslo tři převládaly názory, že člověk má usilovat o postavu, která vyhovuje jemu samotnému nebo se také studenti přikláněli k vyšší důležitosti krásy vnitřní před krásou fyzickou. V otázce č. 4 pak označovali za obézní většinou až poslední dva chlapce s nejvyšší mírou obezity. Další nepřímé otázky zkoumající netoleranci (otázky č. 1, 5, 7), už vykazovaly výsledky z pohledu tolerance méně přívětivé. V otázce č. 1 při srovnání „oblíbenosti“ homosexuálního páru, příslušníka v našem prostředí menšinové rasy a člověka obézního, vyšel obézní jedinec jako nejhůře hodnocený. V otázce č.5 týkající se problému spojených s obezitou měly významné zastoupení dvě odpovědi, které se týkaly sebevědomí obézního jedince a také jeho vzhledu. Tyto dva aspekty jsou velmi důležité při kontaktu člověka s jeho okolím. Právě obezita může tyto dvě charakteristiky významně negativně ovlivnit a tím obéznímu jedinci narušit jeho postavení v kolektivu. Otázka č. 7 byla zaměřena na způsoby vyrovnání se s nadměrnou hmotností. Odpověď „mít se rád“, která vyjadřovala nejtolerantnější přístup k obézním lidem získávala v průměru pouze okolo 20% z celkového počtu odpovědí.

- b) Míra závažnosti s jakou studenti přistupují k problematice obezity - této oblasti se týkaly otázky č. 2, 13, 14, 15, 16. V otázce č. 2 se většina respondentů přiklonila k názoru, že vzhled člověka je důležitý, čímž se stává i obezita, jako faktor negativně působící na vzhled, zásadní záležitostí. Otázky 13 - 16 se dotýkaly problematiky snižování hmotnosti a jejího vlivu na zdraví. Velká část studentů připustila možný negativní vliv hubnutí na zdraví člověka. V podobné míře studenti uvažují i o pravděpodobnosti vzniku poruch příjmu potravy (anorexie, bulimie), což považují za extrémní a sebepoškozující fázi snahy o štíhlou linii. Fakt, že jsou lidé ochotni poškodit v rámci „boje“ s obezitou své zdraví, činí z řešení problému obezity problém zásadní.
- c) Míra informovanosti studentů o problému obezity – Informovanost zkoumaly otázky č. 8, 9, 10, 11, 12, 17. Otázky č. 8 a 9 zjišťovali připravenost škol na specifika výuky obézních. Studenti zatím vnímají své školy jako méně připravené a jistý individuální přístup k obézním studentům vnímají většinou jen ve výuce tělesné výchovy. Studenti vykazují o problematice obezity značnou míru informovanosti, což je skutečnost jistě potěšující. Naopak způsob získání těchto informací již tak přesvědčivý není. Drtivá většina studentů získává informace o obezitě díky médiím.

Tento fakt v sobě skrývá několik nevýhod: o problematiku se zajímají jen někteří studenti, studenti mohou čerpat informace z neověřených zdrojů, které mohou být zavádějící, studenti si vytváří na problematiku vlastní názor bez vedení např. pedagoga, který by byl v dané oblasti fundovaný a disponoval větším množstvím zkušeností.

ZÁVĚR

Při vrůstání člověka do společnosti, již v období dětství a adolescence se setkáváme se snahou vyrovnat se s vlastním já. Mnoho dětí již v útlém věku řeší svoji postavu, soutěží ve svých znalostech a dovednostech, pro období adolescence je pak typické vyhranění se vůči určité skupině, do které je každý člen přijat na základě kritérií, které si skupina určí (např.: sportovci – schopnost sportovního výkonu; „počítačová experti“ – dovednosti při hrách, v programování, ve vytváření internetových stránek, skupiny vycházející z inspirace hudebními styly: hip-hop, techno, rock, metal – styl oblékání, taneční dovednosti atd.). Ve zkratce lze říci, že většina z nás chce k někomu resp. někam patřit.

Každé dítě či adolescent disponuje určitým souborem vlastností, znalostí a dovedností a většina z nich se chce stát součástí skupiny nebo společenství, které by je naplňovalo. Pokud dojde ke shodě mezi vlastnostmi dítěte popřípadě adolescenta a požadavky skupiny, do které chce tento jedinec patřit, pak je vše v pořádku. Pokud však má dítě, adolescent vlastnosti, které jsou jeho okolím přijímány negativně, může nastat naopak problém, kdy může být jedinec vyloučen ze společenství svých vrstevníků, popřípadě se tyto jeho vlastnosti mohou stát terčem posměchu, záminkou pro šikanu atd.

Mezi vlastnosti, které můžou být z pohledu zdravě uvažujícího člověka nepochopitelně negativně přijímány patří např. příslušnost k menšinové rase, příslušnost k menšinové sexuální orientaci, zdravotní postižení a jiné vlastnosti, jejichž následky jsou v současnosti v sociální oblasti tématem číslo jedna. Život člověka však může negativně ovlivnit i méně zásadní vlastnost jako je například jeho zvýšená hmotnost nebo-li obezita.

Problém nižší akceptace obézních jedinců společností je dle mého názoru zapříčiněna dnešními společenskými trendy, které vytváří kult těla. Tento kult je podporován nejvíce v médiích (obsazování filmových rolí, pořady zaměřené na úpravu vzhledu, módní časopisy apod.). I z výsledků této práce vyplývá, že nejvíce informací o obezitě získávají studenti z médií. Zde jsou však často podávány právě informace ovlivněné výše uvedenými skutečnostmi. Druhý důvod proto spatřuji v nedostatečném odborném řešení této problematiky českou veřejností. Například Spojené státy se již obezitou významně zabývají, díky extrémně obézním jedincům, kterých v USA rapidně přibývá. Myslím, že i my bychom se měli zabývat problematikou obezity, a to již dnes, abychom předešly zbytečným extrémním případům obezity, které přímo ohrožují životy lidí. Důležité je uvést, že bychom problém

obezity měli řešit za pomoci odborníků (lékařů, dietologů, apod.), nikoliv snahou docílit své vytoužené postavy jakýmkoliv způsobem tzv. „na vlastní pěst“ (vnik poruch příjmu potravy, nadměrné až sebezničující cvičení).

Co se týká školního prostředí tak obezita může mít negativní vliv i na soužití studentů. Proto je důležité zabývat se obezitou nejen na úrovni, kdy pomáháme obéznímu studentovi samotnému, ale měli bychom se také zaměřit na výchovu ostatních studentů k toleranci vůči obézním (a samozřejmě nejen jim).

Jako možné řešení vidím větší rozšíření tzv. zdravotní výchovy do výuky. Právě jako téma obezita, poruchy příjmu potravy a možnosti jejich předcházení by se měli stát běžnou součástí výuky. Zapracování pravidel zdravého životního stylu do běžné výuky by alespoň částečně mohlo ovlivnit jejich fyzický i psychický stav a současně kladně působit na jejich „úspěchy“ ve škole (např. zlepšování prospěchu v důsledku zdravého nikoliv slabého sebevědomí).

Moc bych si přál abychom jednou mohli říci, že jednáme se svými bližními jen na základě toho, jací jsou uvnitř bez ohledu na to, jakou mají barvu kůže, koho milují, odkud pocházejí, jaký je jejich vzhled a bez ohledu na spoustu dalších věcí, které by nemuseli být vůbec důležité, kdybychom si je důležité neudělali.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

LITERATURA

- [1] BRZEK, A., PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, J. *Třetí pohlaví*. Praha: Scientia Medica, 1992. 124 s. ISBN 80-85526-03-4.
- [2] CARR-GREGG, M., SHALE, E. *Pubertáči a adolescenti : Průvodce výchovou dospívajících*. Praha : Portál, 2010. 197 s. ISBN 978-80-7367-662-9.
- [3] ČAČKA, O. *Nástin psychologie II : pro doplňující pedagogické studium*. Brno : Paido, 2002. 103 s. ISBN 80-7315-016-6.
- [4] DOLEŽELOVÁ, J.. *Židovské tradice a zvyky*. Praha: Židovské muzeum, 1995. 101 s. ISBN 80-85608-14-6.
- [5] DOSTÁLOVÁ, R., et al. *Civitas: Text pro učitele občanské výchovy, občanské nauky a základů společenských věd*. Praha: ISV nakladatelství, 2001. 133 s. ISBN 80-85866-75-7.
- [6] GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6.
- [7] GEIST, B., *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1992. 647 s. ISBN 8085605287.
- [8] JANIŠ, K., ČÍŽKOVÁ, Š. *Slovník frekventovaných pojmů k rodinné a sexuální výchově*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. 59 s. ISBN 978-80-7041-153-7.
- [9] JANOŠOVÁ, P. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. Prof. Mudr. Pavel Klener, DrSc. Praha: Karolinum, 2000. 218 s. ISBN 80-7184-954-5.
- [10] KRCH, F. D. *Poruchy příjmu potravy: vymezení a terapie*. Praha : Grada, 1999. 238 s. : ISBN 80-7169-627-7 (brož.).
- [11] MACHOVEC, M., et al. *Problém tolerance v dějinách a perspektivě*. Praha : Academia, 1995. 279 s. ISBN 80-200-0414-9.
- [12] MALÍK, J. *O toleranci : Myšlenky moudrých* . Praha : Nové město, 2003. ISBN 80-86146-39-1.

- [13] PAŘÍZKOVÁ, J., et al. *Obezita v dětství a dospívání: Terapie a prevence*. Praha: Galén, Karolinum, 2007. 239 s. ISBN 978-80-7262-466-9,978-80246-1427-4.
- [14] PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník: Nové, rozšířené a aktualizované vydání*. 6. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2009. 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6.
- [15] PŘIBÁŇ, J. *Hranice práva a tolerance*. Vydání první. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. 79 s. ISBN 80-85850-28-1.
- [16] ŠIŠKOVÁ, T., et al. *Výchova k toleranci a proti rasismu: Multikulturní výchova v praxi*. Dagmar Pilařová. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. 280 s. ISBN 978-80-7367-182-2
- [17] ŠLOTÉSOVÁ, K., et al. *Multi-kulti na školách*. Bratislava: Nadácia Milana Šimečku, 2006. 164 s. ISBN 80-89008-21-6.
- [18] Urban, L., *Sociologie trochu jinak*. Praha: Grada, 2008. 208 s. ISBN 978-80-247-2493-5 (brož.).

INTERNETOVÉ ZDROJE

- [19] *Český statistický úřad: Sčítání lidu, domů a bytů 2001* [online]. 2005 [cit. 2010-02-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/tabx/CZ0000>>.
- [20] FALTOVÁ, M., ZUNT, T. *Malý průvodce diskriminační problematikou: Manuál pro zvědavé občany pro snadnou orientaci v oblasti diskriminace* [online]. Český Krumlov : Informační centrum občanského sektoru-ICOS Český Krumlov, o.s., 2008 [cit. 2010-03-24]. Dostupné z WWW: <http://css.krumlov.cz/DOC/145_Pruvodce_diskriminacni_problamatikou.pdf>.
- [21] *Slovník cizích slov* [online]. 2005-2006, 28.4.2010 [cit. 2010-05-04]. ABZ.cz. Dostupné z WWW: <<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/o-slovníku>>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČR	Česká republika
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
SOŠ	Střední odborná škola
SOU	Střední odborné učiliště
VOŠ	Vyšší odborná škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1. Graf výsledků otázky č. 2.	39
Obr. 2. Ilustrační obrázky k otázce č. 1.....	40
Obr. 3. Graf výsledků otázky č. 2.	41
Obr. 4. Graf výsledků otázky č. 3.	42
Obr. 5. Ilustrační obrázek k otázce č. 4.....	42
Obr. 6. Graf výsledků otázky č. 4.	43
Obr. 7. Graf výsledků otázky č. 5.	44
Obr. 8. Graf výsledků otázky č. 6.	45
Obr. 9. Graf výsledků otázky č. 7.	46
Obr. 10. Graf výsledků otázky č. 8.	47
Obr. 11. Graf výsledků otázky č. 9.	48
Obr. 12. Graf výsledků otázky č. 10.	49
Obr. 13. Graf výsledků otázky č. 11.	50
Obr. 14. Graf výsledků otázky č. 12.	51
Obr. 15. Graf výsledků otázky č. 13.	52
Obr. 16. Graf výsledků otázky č.14.	53
Obr. 17. Graf výsledků otázky č.15.	54
Obr. 18. Graf výsledků otázky č. 16.	55
Obr. 19. Graf výsledků otázky č. 17.	56

SEZNAM PŘÍLOH

P I Dotazník

P II Vyhodnocení dotazníku

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dobrý den,

jmenuji se Marek Havelka a jsem studentem bakalářského studijního programu Specializace v pedagogice, oboru Učitelství odborných předmětů pro střední školy na Fakultě humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně.

Tímto Vás prosím o vyplnění níže uvedených položek, čímž mi pomůžete při zpracování praktické části mé bakalářské práce. Za Vaši pomoc Vám předem mnohokrát děkuji !!!

Dotazník je anonymní.

Pokud není u otázky uvedeno jinak, zakroužkujte jen jednu odpověď.

Pohlaví: muž   x   žena (hodící se zakroužkujte)

Věk:

Škola:

Ročník:

Obor:

1) Které z následujících osob byste potkali nejraději? (určete pořadí 1 až 3, 1 – nejraději, 3- nejméně rádi)

a)

b)

c)

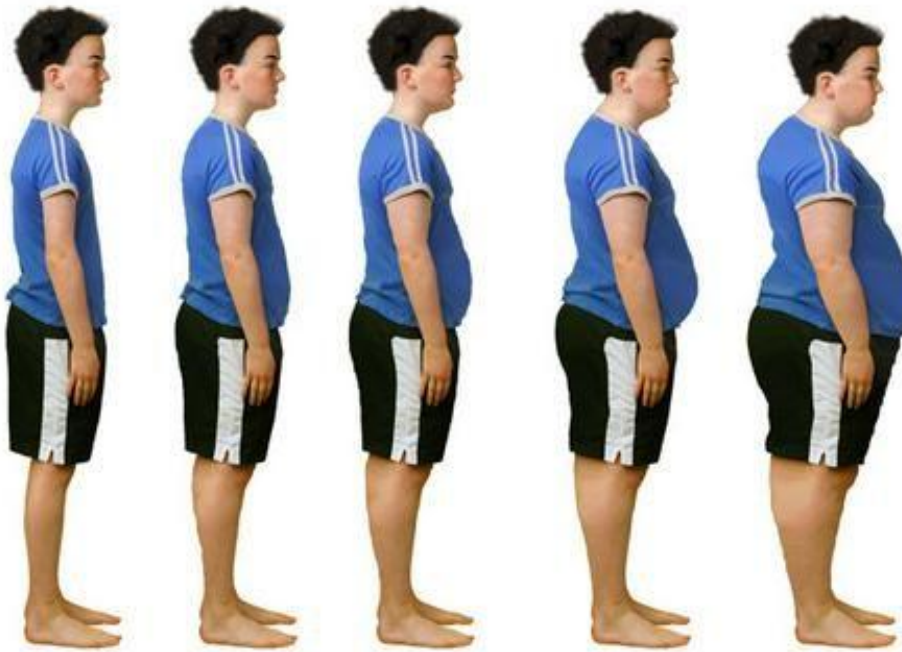
2) Považujete vzhled člověka za důležitý?

- a) spíše ano
- b) ano
- c) nevím
- d) ne
- e) spíše ne

3) Člověk by měl usilovat o:

- a) ideální atletickou postavu
- b) postavu, která vyhovuje jemu samotnému
- c) vnitřní krásu, postava není důležitá
- d) jiné .....

4) Koho lze považovat již za obézního?

a)

b)

c)

d)

e)

- 5) Co podle Vás nejvíce trápí obézního člověka?
- a) zdravotní stav
  - b) problémy se sebevědomím
  - c) vzhled
  - d) fyzická výkonnost
  - e) vyčlenění z kolektivu
  - f) jiné .....
- 6) Zapojují se obézní spolužáci bez problémů do veškerého dění ve třídě?
- a) ano, můžou se zapojit do veškerého dění
  - b) někdy, jsou činnosti, kdy je obezita omezí
  - c) ne, obezita je omezuje a i kdyby ne, tak je kolektiv třídy stejně nepřijme
- 7) Jak by se měl podle Vás vyrovnat obézní člověk se svým problémem?
- a) mít se rád
  - b) cvičení
  - c) dieta
  - d) zákrok lékařů
  - e) jiné .....
- 8) Myslíte si, že Vaše škola je připravena na specifický přístup k obézním studentům (specifický přístup: úprava náročnosti cvičení v tělesné výchově, zájmové kroužky i pro obézní, přístup při výuce např. při zkoušení před třídou, poskytování informací o problematice obezity v plné rozsahu, atd.)?
- a) spíše ano
  - b) ano
  - c) nevím
  - d) ne (při výběru této možnosti přejděte k otázce 10)
  - e) spíše ne

9) Pokud jste na předchozí otázku odpověděli pozitivně, vyberte, v jakých oblastech Vaše škola bere zřetel na obézní studenty.

- a) tělesná výchova
- b) zájmové aktivity (kroužky)
- c) situace v běžné výuce (např. stát při ústním zkoušení před celou třídou nemusí být obéznímu příjemné a může to ovlivnit jeho výkon)
- d) informování ostatních studentů o problematice obézních
- e) jiné .....

10) Vaše informovanost o problematice obezity je dle Vašeho názoru:

- a) dostatečná
- b) nízká
- c) žádná (při výběru této možnosti přejděte k otázce 12)

11) Pokud jste o obezitě informováni, kde jste získali tyto informace:

- a) v mediích (Internet, televize, rádio, literatura, ...)
- b) od rodičů
- c) od pedagogických pracovníků
- d) od spolužáků (kamarádům)
- e) jiné .....

12) Co je důvodem Vaší neinformovanosti o obezitě?

- a) nezájem o problematiku
- b) nechut' aktivně hledat informace o této problematice
- c) jiné .....

13) Myslíte si, že „boj“ člověka s obezitou může poškodit jeho zdraví?

- a) spíše ano
- b) ano
- c) nevím
- d) ne
- e) spíše ne

14) Setkali jste se někdy osobně ve svém okolí s problémem anorexie, popřípadě bulimie?

- a) ano
- b) ne

15) Myslíte, že by problém anorexie (bulimie) mohl potkat i Vás?

- a) spíše ano
- b) ano
- c) nevím
- d) ne
- e) spíše ne

16) Proč myslíte, že by se problém anorexie popř. bulimie mohl dotknout i Vás?

- a) nejsem spokojená/spokojený se svou postavou
- b) mé okolí lépe akceptuje jedince s dokonalou postavou
- c) média stále propagují dokonalou postavu

17) Znáte problémy, které může způsobit obezita?(zakroužkujte co již víte):

- a) obezita může způsobovat deprese, které mohou vést až k sebevraždě
- b) obezita může ovlivnit školní prospěch
- c) obézní lidé si musí přizpůsobovat své zájmy
- d) obézní lidé mají negativní vztah k tělesné aktivitě
- e) mají problém zapojit se do kolektivu z důvodu nízkého sebevědomí či ostychu
- f) jiné .....

PŘÍLOHA P II: VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU

Počtová tabulka (základní)		CELKEM		Ženy		Muži	
		90	130	86	84	30	96
VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU		Počet celkem		Ženy		Muži	
		SOŠ	SOU	Gymnázium	SOŠ	SOU	Gymnázium
1.	Které z následujících osob byste potkali nejraději?	506	130	86	84	30	96
	a)	157	48,5	29,5	31	9	22,5
	b)	223	57	35,5	37	14	41
	c)	126	24,5	21	16	7	32,5
2.	Považujete vzhled člověka za důležitý?	87	22	15	14	5	17
	a) spíše ano	36	9	5	6	1	8
	b) ano	15	5	4	0	2	3
	c) nevím	8	2	2	4	0	0
	d) ne	9	2	1	1	1	2
	e) spíše ne	19	4	3	3	1	4
3.	Člověk by měl usilovat o:	90	22	15	14	5	17
	a) ideální atletickou postavu	2	0	0	0	0	2
	b) postavu, která vyhovuje jemu samotnému	66	17	8	12	4	14
	c) vnější krásu, postava není důležitá	21	4	7	2	1	3
	d) jiné	1	1	0	0	0	0
4.	Koho lze považovat již za obézního?	87	22	15	14	5	17
	a)	0	0	0	0	0	0
	b)	0	0	0	0	0	0
	c)	6	3	2	0	0	1
	d)	50	14	5	8	4	9
	e)	31	5	8	6	1	7
5.	Co podle Vás nejvíce trápí o běžního člověka?	94	22	18	14	5	21
	a) zdravotní stav	37	10	12	5	0	7
	b) problémy se sebevědomím	31	9	3	5	3	7
	c) vzhled	13	2	2	2	2	3
	d) fyzická výkonnost	6	0	1	0	0	2
	e) vyčlenění z kolektivu	6	1	0	2	0	2
	f) jiné	1	0	0	0	0	1
6.	Zapojují se obézní spolužáci bez problémů do veškerého dění ve třídě?	87	22	15	14	5	17
	a) ano, můžou se zapojit do veškerého dění	54	14	9	11	5	6
	b) někdy, jsou šnnoší, když je obezita omezi	30	8	4	3	0	10
	c) ne, obezita je omezuje a kdyžby ne, tak je kolektiv třídy stejně nepřijme	3	0	2	0	0	1
7.	Jak by se měl podle Vás vyrovnat obézní člověk se svým problémem?	92	24	16	14	5	18
	a) mít se rád	18	3	7	5	1	1
	b) cvičení	60	15	6	8	3	14
	c) dieta	8	4	1	0	1	2
	d) zákrok lékařů	3	1	2	0	0	0
	e) jiné	3	1	0	1	0	1
8.	Myslíte si, že Vaše škola je připravena na specifický přístup k obézním studentům (specifický přístup: úprava náročnosti cvičení v tělesné výchově, zájmové kroužky i pro obézní, přístup při výuce např. při zkoušení před třídou, poskytování informací o problematice obezity v plném rozsahu, atd.)?	87	22	15	14	5	17
	a) spíše ano	14	0	3	1	0	4
	b) ano	5	0	0	0	0	3
	c) nevím	19	4	3	7	0	1
	d) ne (při výběru této možnosti přejděte k otázce 10)	19	11	2	2	3	1
	e) spíše ne	30	7	7	4	2	8

9.	Pokud jste na předchozí otázku odpovídali pozitivně, vyberte, v jakých oblastech Vaše škola bere zřetel na obézní studenty?	38	4	9	5	1	9	10
	a) tělesná výchova	26	4	3	4	1	5	9
	b) zájmové kroužky	2	0	0	0	0	2	0
	c) situace v běžné výuce (např. stát při ústním zkoušení před celou třídou nemusí být obéznímu příjemné a může to ovlivnit jeho výkon)	5	0	3	0	0	2	0
	d) informování ostatních studentů o problematice obézních	4	0	2	1	0	0	1
	e) jiné	1	0	1	0	0	0	0
10.	Vaše informovanost o problematice obezity je dle Vašeho názoru:	87	22	15	14	5	17	14
	a) dostatečná	44	7	7	12	2	8	8
	b) nízká	41	13	8	2	3	9	6
	c) žádná (př. výběru této možnosti přejděte k otázce 12)	2	2	0	0	0	0	0
11.	Pokud jste o obezitě informováni, kde jste získali tyto informace?	89	19	17	15	5	17	16
	a) v médiích (internet, televize, rádio, literatura, ...)	68	16	13	11	4	11	13
	b) od rodičů	7	0	2	2	0	2	1
	c) od pedagogických pracovníků	7	0	1	1	0	4	1
	d) od spolužáků (kamarádům)	3	1	0	0	1	0	1
	e) jiné	4	2	1	1	0	0	0
12.	Co je důvodem Vaší neinformovanosti o obezitě?	57	16	13	5	3	12	8
	a) nezáměr o problematiku	35	9	8	3	2	9	4
	b) nechci aktivně hledat informace o této problematice	12	2	3	2	0	1	4
	c) jiné	10	5	2	0	1	2	0
13.	Myslíte si, že "boj" člověka s obezitou může poškodit jeho zdraví?	86	22	15	14	4	17	14
	a) spíše ano	19	5	4	3	1	3	3
	b) ano	23	7	8	2	0	6	0
	c) nevím	14	3	0	5	2	1	3
	d) ne	9	2	1	1	0	2	3
	e) spíše ne	21	5	2	3	1	5	5
14.	Setkali jste se někdy osobně ve svém okolí s problémem anorexie, popř. bulimie?	86	22	15	13	5	17	14
	a) ano	43	14	5	7	3	11	3
	b) ne	43	8	10	6	2	6	11
15.	Myslíte, že by problém anorexie (bulimie) mohl potkat i Vás?	86	22	15	13	5	17	14
	a) spíše ano	5	0	3	2	0	0	0
	b) ano	7	2	1	1	0	3	0
	c) nevím	13	4	5	1	0	3	0
	d) ne	41	7	4	4	4	10	12
	e) spíše ne	20	9	2	5	1	1	2
16.	Proč myslíte, že by se problém anorexie (bulimie) mohl dotknout i Vás?	60	16	14	9	4	11	6
	a) nejsem spokojená/spokojený se svou postavou	31	10	5	6	2	3	5
	b) mé okolí lépe akceptuje jedince s dokonalou postavou	7	2	3	1	0	1	0
	c) média stále propagují dokonalou postavu	22	4	6	2	2	7	1
17.	Znáte problémy, které může způsobit obezita? (zakroužkujte, co již víte)	172	49	27	29	11	30	26
	a) obezita může způsobovat deprese, které můžou vést až k sebevraždě	32	8	8	3	2	6	5
	b) obezita může ovlivnit školní prospěch	9	2	1	0	0	2	4
	c) obézní lidé si musí přizpůsobovat své zájmy	21	5	4	5	2	2	3
	d) obézní lidé mají negativní vztah k tělesné aktivitě	44	13	3	9	3	9	7
	e) mají problém zapojit se do kolektivu z důvodu nízkého sebevědomí či ostychu	60	18	10	11	4	10	7
	f) jiné	6	3	1	1		1	0